

Työhakemus tekstilajina

SANNI KOSKELA

1 Johdanto

Suomen työ- ja elinkeinotoimistossa oli 544 400 työnhakijaa joulukuussa 2013 (TEM 2013). Lähestulkoon kaikkien heidän täytyy kirjoittaa työhakemus, jotta he voivat päästä töihin. Mutta mitä me edes tiedämme työhakemuksista? Työhakemus on tekstilaji, jonka hallitseminen on yhteiskunnassamme jokseenkin välttämätöntä mutta jonka aitoja edustajia kohtaamme tosielämässä varsin vähän – ellei satu olemaan rekrytoija, tuttuja ovat vain omat hakemukset. Työhakemuksen genrekompetenssia on siis vaikea kartuttaa, sillä mallitekstejä on saatavilla niukasti (tilanne on sama kuin esimerkiksi opetusportfolioissa, ks. Solin 2009: 264; ks. myös Kalliokoski 2006: 250). Tästä syystä tekstilajin ohjeilla ja normeilla saattaa olla erityisen vankka sija, ja tämä näkyykin työhakemusmallien ja työnhakupalvelujen tarjonnan määrässä.

Työnhakijat ja työnantajat eivät ole mikään yhtenäinen joukko. Myös työhakemusten luonne on moninainen riippuen muun muassa haettavan työpaikan toimialasta, hakijan kokemuksesta sekä työnhakijan ja työnantajan välisen suhteen läheisyydestä. Heterogeenisyydestään huolimatta työhakemuksilla on yhteisiä piirteitä, sillä niillä on yhteinen tavoite: saada hakijalle töitä. Millainen on tämä työnhaun tekstien joukko? Miten niissä toteutetaan yhteinen päämäärä – työpaikan saaminen? Ovatko ne rakenteellisesti samanlaisia? Millainen on työhakemus¹ tekstilajina?

Lähestyn työhakemuksen tekstilajia laajasti niin rakenteen, kielellisten piirteiden kuin kontekstinkin näkökulmista (ks. Juvonen, Virtanen & Voutilainen 2012). Vertaan työhakemukselle asetettuja normeja itse työhakemuksiin ja tarkastelen, kuinka suurelta osin ne vastaavat toisiaan. Työhakemuksen prototyyppin, skemaattisen rakenteen ja sosiaalis-dynaamisen luonteen lisäksi tutkin myös sitä, millaisia muita tekstejä ja tekstilajeja työhakemukseen liittyy ja miten nämä intertekstuaaliset ja interdiskursiiviset suhteet näkyvät työhakemuksista itsestään. Tällainen kriittistä diskurssianalyysiä lähestyvä analyysi auttaa ymmärtämään työhakemus-tekstilajin olemusta syvemmin. Tekemäni genreanalyysi kokonaisuudessaan muodostaa eräänlaisen kehän, joka muistuttaa Askehaven ja Swalesin kehämäisesti tarkentuvaa genren määrittämisen analyysiä (2001: 207–208).

1. Tässä tutkimuksessa tarkoitan *työhakemuksella* hakijan itse muotoilemaa ja muodostamaa tekstiä, jonka hän on kirjoittanut saadakseen työpaikan. En käsittele ansioluetteloita. Tämä artikkeli perustuu pro gradu -tutkielmaan *Työhakemus tekstilajina* (Koskela 2013).

Tämä tutkimus on ennen kaikkea genreteorioiden käytännön sovellus, jonka tavoitteena on tuottaa tietoa yhden arkisen, kielellisesti ja kirjallisesti toteutuvan inhimillisen toiminnan toteutuksesta ja pohtia sitä, mitkä tekijät ovat johtaneet tällaisen tekstilajin olemassaoloon ja tämänhetkiseen muotoon. Tutkimusongelmana on selvittää, millainen suomenkielinen työhakemus on tekstilajin näkökulmasta. Tarkoitus on vastata seuraaviin kysymyksiin: Miten työhakemus kielellisesti rakentuu, ja millaisia funktionaalisia osia siihen kuuluu? Mitkä ovat työhakemuksen tekstilajin vähimmäisehdot, ja mitkä taas ovat genren vaihtoehtoisia elementtejä? Mitkä muut tekstit ja tekstilajit vaikuttavat työhakemuksen olomuotoon? Mitä työhakemuksen sijoittaminen osaksi suurempaa kokonaisuutta, kuten promotionaalista genreyhdyskuntaa, kertoo lajin funktioista tai piirteistä?

Artikkeli etenee seuraavasti. Luvussa 2 esittelen soveltamani tekstilajiteoriat. Annan tekstilajin käsitteelle määritelmän ja tuon esille siihen liittyviä näkökulmia. Luvun lopuksi esittelen vaiheanalyysi-metodin, jolla tarkastelen työhakemusten rakennetta. Teoriaosuuden jälkeen tutkimuksessa alkaa säätelyaineiston analyysi. Luvussa 3 erottelen säätelyaineiston pohjalta työhakemukselle kahdeksan rakenteellista osaa, jotka kokonaisuutena muodostavat työhakemuksen. Esittelen vaiheet ja niitä toteuttavat askeleet, ja kokoan ne luvun lopussa yhtenäiseksi taulukoksi. Luvussa 4 tutkin sitä, miten säätelyaineiston makrorakenne ilmenee hakemusaineistossa. Vertailen hakemusaineiston vaiheanalyysin tuloksia säätelyaineiston makrorakenteeseen. Näkökulma siirtyy työhakemuksen vaiheista laajempiin kokonaisuuksiin luvussa 5. Siinä tarkastelussa on työhakemuksen suhteet muihin tekstilajeihin, mikä tarkoittaa intertekstuaalisten kytköskien, interdiskursiivisten suhteiden, aineistossa esiintyneiden hybridien ja muiden työhakemus-tekstilajin vuorovaikutukseen liittyvien merkityssuhteiden tarkastelua. Artikkelin päättyy loppulukuun 6, joka kertoo, miltä työhakemus näyttää tekstilaji-käsitteen näkökulmasta. Ennen teoriaosuutta käyn vielä läpi aiempaa tutkimusta ja esittelen aineistoni.

1.1 Aiempi tutkimus

Työhakemuksia tekstilajiteorian avulla on tutkinut ennen kaikkea Vijay K. Bhatia (1996 [1988], 1993, ks. myös 2004). Bhatia teki etenkin brittiläisen tekstintutkijan John Swalesin johdolla 1980- ja 1990-luvuilla urauurtavaa tekstilajiteorian soveltavaa tutkimusta, jonka kohteena olivat akateemiset ja ammatilliset tekstilajit ja tavoitteena opetus-työkalujen luominen englantia vieraana kieltä opiskeleville. Ensisijaisena metodina oli tekstien rakenteellinen analyysi, jonka pohjalta koko tekstilajille voi määrittää prototyyppisen rakenteen. Rakennevetoista tekstilajitutkimusta on sittemmin laajennettu kattamaan muitakin tekstilajin ominaisuuksia, kuten suhteita muihin teksteihin (ks. esim. Bhatia 2004; Swales 2004). Rakenteellinen tarkastelu ei itsessään kerro tekstilajista kaikkea, ja se soveltuu parhaiten vakaisiin tekstilajeihin, joista on hahmotettavissa jokseenkin toistuvia rakenneosia. Tässä artikkelissa työhakemuksen rakenteen tutkimus on tärkeässä roolissa selvittämässä sitä, kuinka vakaa tekstilaji työhakemus on.

Suomessa työelämän tekstilajeja on tutkittu virkakielen näkökulmasta (Heikkinen, Hiidenmaa & Tiililä 2000), ja tutkimuksen kohteina ovat olleet hallinnon teksti-

lajit. Etenkin Tiililä on tutkinut esimerkiksi etuushakemuksen tekstilajia ja hallinnollista tekstintuottamisprosessia (2000) sekä virastojen etuuspäätöksiä konteksteissaan (2007). Solin (2009) on tarkastellut opetusportfolioita, jotka ovat eräänlaisia työhakemuksia akateemisten tehtävien työnhakuprosessissa. Solinin mukaan portfolio-genre on uusi tulokas, jonka konventiot eivät ole vielä vakiintuneet. Genren epävakaus liittyy koko tekstilajijärjestelmän muutokseen. (Mas. 265–266.) Lisäksi Kalliokoski (2006) on tarkastellut lyhyesti kahta suomi toisena kielenä -ylioppilaskokeen vastausta tehtävänantoon, jossa pyydetään hakemaan työpaikkaa (mas. 250–256).

Fennistiikassa ei ole vielä varsinaisesti tartuttu työnhaun diskurssiin ja sen kielellisiin ilmenemismuotoihin. Koska alan kotimaista tutkimusta on olemassa niukasti eikä työhakemuksia ole juuri tutkittu, olen pyrkinyt tutkimuksessani tekstilajin kattavaan ja monipuoliseen kuvaukseen.

1.2 Aineiston kuvaus

Aineistoni on kaksiosainen: ensimmäinen osa koostuu työhakemuksen säätelyteksteistä ja toinen autenttisista työhakemuksista. Viittaan näihin aineistoni eri osiin jatkossa säätelyaineistona ja hakemusaineistona.

Säätelyaineisto koostuu kuudesta työnhakuoppaasta, kolmesta verkon työhakemusmallista sekä kahdesta asiantuntijahaastattelusta. Kirjallisen aineistolähteen tai haastattelun perässä sulkeissa mainittu lyhenne kertoo sen, miten viittaan kyseiseen lähteeseen: kirjaimet kuvaavat teoksen nimeä ja kaksi numeroa teoksen ilmestymisvuotta (esim. VT05 = *Viestintätaito*, julkaistu vuonna 2005). Työhakemusmallit ja haastattelut on haettu tai toteutettu kaikki vuonna 2013, joten niiden perässä ei ole numerotunnistetta. Lähteiden täydelliset viitteet löytyvät artikkelin lopusta Aineistolähteet-osiosta.

Säätelyaineiston vanhimpia mutta kohderyhmältään laajimpia työnhakuoppaita edustavat vuonna 1986 ilmestynyt *Tehokas työnhaku* (TT86) ja vuonna 1996 ilmestynyt *Työnhaku* (TH96). Opiskelijoille ja vastavalmistuneille suunnattuja oppaita on säätelyaineistossa kolme: *Tekniikan viestintä* (TV09) on suunnattu tekniikan alan opiskelijoille, *Avaimet työelämään* (AT08) nuorelle työnhakijalle ja *Viestintätaito* (VT05) aikuisopiskelijalle. Koska hakemusaineistosta merkittävä osa on hakemuksia viestinnän ja toimituksellisen työn työpaikkoihin, olen sisällyttänyt opasaineistooni myös toimittajien työnhakua käsittelevän *Nuoren toimittajan elonjäämisoppaan* (NTE09).

Nykypäivänä oppaita ensisijaisempi lähde työnhaun tueksi on verkko, joka on täynnä ohjeistuksia ja malleja työhakemuksen kirjoittamiseen. Verkkolähteissä keskityn pelkästään työhakemusmalleihin enkä opastaviin teksteihin. Olen valikoinut tarkasteluun kolme ensimmäistä hakukone Googlen antamaa tulosta hakusanoille ”työhakemus” ja ”malli”.² Ensimmäinen saamani hakutulos on akateemisen työnvälityssivusto Aarresaaren työhakemusmalli (Aarresaari). Toinen hakutulos on Alma Median

2. Googlen antamat hakutulokset vaihtelevat käyttäjäkohtaisesti. Hakukone antaa tuloksia muun muassa sijainnin ja hakuhistorian perusteella. En ole huomioinut aineistovalinnassa Googlen kaupallisia hakutuloksia.

Monster.fi-rekryointipalvelun hakemusmalli (Monster) ja kolmas työ- ja elinkeino-toimiston työnhakupalvelu mol.fi:n hakemusmalli (Mol.fi).

Asiantuntijoina tutkimuksessa toimivat Helsingin yliopiston Urapalvelujen työelämäneuvoja Heidi Hiltunen sekä rekryointiyritys HR Kakspistenolla Oy:n ja verkossa toimivan rekryointipalvelu Heebo.fi:n perustaja Susanna Rantanen. Hiltunen kommentoi työkseen opiskelijoiden ja vastavalmistuneiden työhakemuksia. Rantanen taas kehittää erilaisia työnhakupalveluja ja hoitaa yritysten rekryointeja. Haastattelujen rooli tässä tutkimuksessa on ollut Tiittulaa (2012) mukaillen täydentävä tiedonhankintametsodi, ei tutkimuksen kohde.³ Olen käyttänyt haastatteluja hankkiakseni tietoa työhakemuksista enkä itse haastattelutilanteesta. Haastattelujen tavoitteena on ollut selittää työhakemuksen kontekstia ja vastata kysymykseen, miksi työhakemukset ovat sellaisia kuin ne ovat. (Ks. mas. 425–426.)

Hakemusaineiston keräsin sosiaalisen median avulla. Pyysin syyskuussa 2012 verkkoblogin kautta ihmisiä lähettämään minulle sähköpostitse aitoja työhakemuksiaan. En siis ole itse valinnut aineistoa, vaan se on informanttieni määrittämä. Näin vapaudun aineiston keruun ja genren määrittämisen ongelmasta: lähtöoletukseksi riittää se, että informanttini pitävät näitä minulle lähettämiään tiedostoja työhakemuksina. Aineiston edustavuuden ongelma voi ratketa Lounelan (2008: 88) mukaan sillä, ettei aineistoa tasapainoteta ja että aineistoon otetaan mukaan vain kokonaisia tekstejä (ks. myös Arppe & Lounela 2012: 305). Tekstilajin voi puolestaan määrittää käyttämällä muun muassa *tekstijoukon* käsitettä, joka on esiteoreettinen eikä ota kantaa tekstilajiin (Heikkinen & Lounela 2008: 26). Vastaanottamani työhakemukset ovat tässä tutkimuksessa se tekstijoukko, joka osaltaan määrittää työhakemuksen tekstilajin.

Viikon aikana minulle kertyi 30 erilaista työhakemusta 20 eri henkilöltä. Informanteista 13 on naisia ja 7 miehiä. Aineistoni työhakemukset on kirjoitettu ikävuosina 18–48, tosin enemmistö on alle 30-vuotiaiden kirjoittamia. Hakemukset on laadittu vuosina 2003–2012. Hakemusten lisäksi pyysin ihmisiä kertomaan myös sen, johtiko kyseinen työhakemus työhaastatteluun tai työpaikkaan. Lisäksi pyysin informanteja kertomaan ikänsä hakemuksen kirjoittamisen aikaan, sukupuolensa sekä haettavan työpaikan toimialan. Työhakemuksilla haetut työpaikat sijoittuvat monipuolisesti eri aloille, vaikka media- ja viestintäalat hieman korostuvat. Olen muokannut jokaisen hakemuksen anonymiksi vaihtamalla hakijan nimen pseudonymiksi sekä muuttamalla yhteys-, yritys- ja muut tunnistetiedot. Pseudonyymit toimivat samalla viitteinä yksittäisiin hakemuksiin: saman henkilön kirjoittamat hakemukset olen nimennyt samalla pseudonymillä lisäten perään numeron (esim. Risto Ekström 3). Jos henkilöltä on vain yksi hakemus, ei viittauksessa ole numeroa.

Vastaanotin suurimman osan hakemuksista (19/30) sähköpostin liitteenä word- tai pdf-dokumenttina. Loput hakemuksista (11/30) on kirjoitettu suoraan sähköpostin viestikenttään.⁴ Viittaan näihin tyyppeihin jatkossa tekstitiedostona ja sähköposti-

3. En viittaa tässä artikkelissa haastatteluihin, mutta ne ovat olleet tärkeä osa tutkimusta (ks. tarkemmin Koskela 2013).

4. Osa informanteista kertoi aineistoa luovuttaessaan, että kyseessä on sähköpostina – ei erillisellä tiedostona – lähetetty hakemus. Yhdessä epäselvässä tapauksessa varmistin asian jälkikäteen. Jos

viestinä. Tekstitedoston muotoon tehty työhakemus eroaa sähköpostiviestistä hakemusaineistossa ainakin asemoinnin ja hakemuksen pituuden suhteen: tekstitedosto sisältää tarkempaa tekstiasettelua, kun taas sähköpostiviesti on usein kirjoitettu ilman erikoismuotoiluja tai asemointeja. Sähköpostiviestit vaikuttavat ehkä tyyliään tuttavallisemmilta, sillä ne sisältävät usein alku- ja lopputervehdyksen toisin kuin tekstitedostoformaattit. Vain neljä hakemusta ylittää pituudeltaan A4-kokoisen sivun; kolme hakemusta on kaksisivuisia ja yksi nelisivuinen. Hakemuksen lähetystapa (tekstitedosto tai sähköpostiviesti) ei hakemusaineiston perusteella vaikuta työhakemuksen pituuteen. Sähköpostiviestin ja tekstitedoston laajempi sisällöllinen ja kielellinen vertailu on kiinnostava jatkotutkimuksen aihe, johon tässä artikkelissa ei ole mahdollisuutta perehtyä tarkemmin.

Työhakemuksista 16 on johtanut työhaastatteluun tai työpaikkaan ja 14 on saanut vastaukseksi hylkäyksen. Työhakemus on kuitenkin vain yksi tekijä työnhakuprosessissa, eikä sen perusteella voi jakaa työhakemuksia ”onnistuneisiin” ja ”epäonnistuneisiin”. Työpaikan saaminen riippuu ennen kaikkea sopivuudesta työhön suhteessa muihin hakijoihin. Työnantaja tai rekrytoija vertaa aina vastaanottamaansa työhakemusta muihin saapuneisiin hakemuksiin ja tekee sen perusteella päätöksen kutsua tai olla kutsumatta henkilö haastatteluun.

2 Teoriataustaa

Tekstilajitutkimuksen kenttä on laaja ja sisältää erilaisia, osin päällekkäisiäkin painotuksia (ks. esim. Heikkinen, Voutilainen, Lauerma, Tiililä & Lounela toim. 2012). Tämän tutkimuksen kannalta tärkeimpiä ovat kriittinen diskurssianalyysi ja English for Specific Purposes (ESP). En tarkastele työhakemuksia yksittäisinä tekstiesiintyminä vaan tekstilajinsa edustajina, mikä vie lingvistisen analyysin mikrotasolta makrotasolle. Kriittisen diskurssianalyysin vaikutuksesta keskiössä on kielen ilmiö osana laajempia sosiaalisia ja yhteiskunnallisia konteksteja (ks. esim. Pietikäinen 2000). ESP taas on keskittynyt vakiintuneiden, usein akateemisten tai ammatillisten genrejen tutkimiseen ja niiden rakenteen tarkasteluun, viestinnälliseen päämäärään ja oppimistyökalujen luomiseen (ks. Swales 2004: 3). Normihakuisuutta lukuun ottamatta ESP-koulukunnan perinteet ja tavoitteet sopivat työhakemuksen jokseenkin vakaana pidettyyn tekstilajiin, jolla on selkeä viestinnällinen päämäärä (itsen esittely ja markkinoiminen) ja toiminnallinen tavoite (työhaastatteluun ja työpaikkaan pääseminen).

2.1 Työhakemus ja tekstilajin käsite

Näkökulmani työhakemuksiin on toiminnallinen: näen työhakemukset jokseenkin järjestäytyneenä sosiaalisena toimintana, jolla on tavoitteita ja tiettyjä vakiintuneita ta-

työhakemus on erillisenä doc-, pdf-, tai rtf-tiedostona, tulkitsen, että se on lähtenyt myös työnantajalle vastaanavanlaisena erillisenä tiedostona, ellei muutoin ole mainittu.

poja päästä näihin tavoitteisiin. Koska tämän tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää tätä kyseistä työnhakuprosessin osaa ja sitä, miten se (kielellisesti) toteutuu, on yksittäisten tekstien sijaan tutkimuksen keskiössä tekstilaji ja sen kautta työhakemuksen ontologinen luonne, tietyn ihmistoiminnan toteutumiset, syyt ja seuraukset.

Tekstilajilla on monta määritelmää ja luonnehtijaa (ks. esim. Niemisen 2010 kooste s. 91–92; myös Shore & Mäntynen 2006). Tässä tutkimuksessa keskeisiä ilmiöitä ovat tekstilajin *viestinnällinen päämäärä* (Swales 1990; Bhatia 1993: 13–14), *prototyyppisyys* ja *skemaattisuus* (ks. Bahtin 1986: 78) sekä sen *sosiaalis-dynaaminen* ja *sosiokulttuurinen* luonne (Scollon 1997; Bhatia 1997a; Kalliokoski 2002: 147; Bahtin 1981).

Swalesin (1990) genremääritelmän mukaan genre on vuorovaikutustapahtumien (*communicative event*) luokka, jonka jäsenyys määräytyy yhteisten viestinnällisten päämäärien (*communicative purpose*) pohjalta (mts. 45–49). Viestinnällinen päämäärä on hyvä määritelmä tekstilajille silloin, kun tekstilaji on luonteeltaan toiminnallinen. Työhakemusten viestinnällinen päämäärä on selkeä: tekstilajilla on toiminnallinen tavoite, joka on työhaastatteluun pääseminen ja työpaikan saavuttaminen.

Saman genren edustajat – tässä tutkimuksessa työhakemukset – eivät kuitenkaan ole koskaan täysin samanlaisia. Swalesin (1990) mukaan saman lajin edustajat eroavat toisistaan prototyyppisyyden asteeltaan ja genren määritelmä sallii variaation lajin edustajien sisällössä, rakenteessa ja muodossa (mts. 49–54). Silti genren käsitettä nivoo yhteen mielikuva yhtenäisestä, suhteellisen vakaasta lajista. Arkiseen tekstilajin käsitteeseen vahvasti liitetty määritelmä onkin teksti(laji)n prototyyppisyys. Prototyypin ja tekstilajin käsitteiden välille ei voi kuitenkaan vetää yhtäläisyysmerkkejä, sillä tekstilaji sisältää käsityksen variaatiosta ja muutoksesta (mp.). Prototyyppi, tekstilajin tyyppillinen tai jopa ihanteellinen edustaja, saattaakin olla olemassa vain kielenkäyttäjän oman käyttäytymisen refleksiivisenä pintana: sitä ei ehkä ole tarkoitukseen toistaa sellaiseenaan (ks. Visakko 2007: 105).

Prototyypin lähikäsite on skemaattisuus tai skemaattinen rakenne. Tekstit koostuvat erilaisista elementeistä, joilla on kullakin semanttiset ehtonsa. Tekstilaji taas samastuu tähän tekstin semanttisten rakenne-elementtien tyyppilliseen asetelmaan. Siispä tekstilajien käytön kannalta on tärkeää kyetä tunnistamaan tekstien rakenne-elementit ja tietää elementtien lajityypillinen järjestys. Tätä voi kutsua myös tekstilajin *sekventiaalis-rakenteelliseksi* tarkasteluksi. (Nieminen 2010: 206.) Rakenne sopii tekstilajin määrittäjäksi erityisesti silloin, kun kyse on vakaasta tekstilajista. Sen sijaan epävakaimmissa tekstilajeissa rakennetta on vaikeaa käyttää tekstilajin kuvaamisessa tai tunnistamisessa. Systemis-funktionaalisisessa tekstintutkimuksessa on esitetty, että tekstilajin tärkein määrittäjä on yhteinen rakenne (Hasan 1989 [1985]: 59–61). ESP-koulukunta taas pitää viestinnällistä päämäärää tekstilajin tärkeimpänä määrittäjänä (Swales 1990; Bhatia 1993). Sekä rakenne että viestinnällinen päämäärä ovat molemmat tärkeitä tekstilajin määrittäjiä ja molemmat vaikuttavat kumpaankin (ks. Honkanen & Tiilikä 2012: 208 alaviite).

Tekstilaji-ilmiötä tutkiakseen se täytyy ”pysäyttää”, sillä tekstilaji on ihmisyhteisöissä esiintyvä sosiaalis-dynaaminen ilmiö. Tekstilaji vaihtelee ajassa ja paikassa, mutta se on ilmiönä keskihakuinen: sillä on tietty merkityspotentiaali, joka on sama, muuten emme tunnista sitä tekstilajiksi. Kaikessa kielenkäytössä on jatkuvasti läsnä yhden-

tymisen ja erkaantumisen ristiriita; kieltä voi analysoida tarkasti, kunhan tämän dynamiikan tiedostaa (Bahtin 1981: 272). Työhakemuksen tekstilajin kannalta tämä tarkoittaa yhtäältä työhakemuksen olennaisimpia, pysyvimpiä ominaisuuksia ja toisaalta triviaalimpia, poistuvia ominaisuuksia. Bahtinin (1981: 270–273) mukaan genren ominaisuuksien dynamiikkaa määrittävät *keskihakuiset* ja *keskipakoiset voimat* (*centrifugal/centripetal forces*). Tässä artikkelissa valotan työhakemuksen keskihakuisuuksia ja keskipakoisuuksia.

Tekstilajin ontologiaan eli sen varsinaiseen olemukseen pääsee käsiksi ainoastaan tekstilajin epistemologian kautta eli tutkimalla sitä, miten tekstilaji konkreettisesti maailmassa ilmenee (Nieminen 2010: 204). Tekstilaji on tulkinallinen ajatuksen tai toiminnan yksikkö ja tekstit sen ilmentymiä (ks. esim. Fowler 1982: 38). Näin olen tarkastelen työhakemuksen tekstilajia tutkimalla sitä, miten lajin edustajat eli työhakemukset rakentuvat kielellisesti. Taustana on oletus siitä, että samaan tekstilajiin kuuluvilla edustajilla on jotakin yhteistä.

2.2 Työhakemuksen suhteet muihin tekstilajeihin

Kun diskurssin järjestäytyntyyttä muotoa eli genreä tarkastellaan piirrekimppuna, myös genrejen keskinäiset suhteet nousevat tärkeiksi (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 30). Monet piirteet ovat selkeästi perua toisesta genrestä, toisesta käyttäytymisen muodosta. Genret tapaavat sekoittua keskenään muodostaen erilaisia hybridejä. Jotkin tekstilajit muodostavat hybridejä enemmän kuin toiset, eli jokin tekstilaji saattaa jopa tunnusmerkkisesti hyödyntää toisen tekstilajin rakennetta ja funktiota muodostaen näin oman tekstilajinsa. Tiedostamalla tällaisia suhteita tutkimuskohteena olevasta tekstilajista saa tarkemman ja syvemmän kuvan. (Ks. Shore & Mäntynen 2006.) Siksi tuon tässä tutkimuksessa esille tekstien ja laajemmin katsottuna myös diskurssien keskinäiset suhteet. Intertekstuaalisuus on etenkin tekstilajitutkimuksessa monipuolinen käsite, jota voi käyttää erilaisten vuorovaikutuksellisten ja dialogisten yhteyksien kuvaamiseen (ks. esim. Heikkinen, Lauerma & Tiililä 2012; Solin 2006).

Tässä tutkimuksessa käsite *intertekstuaalisuus* tarkoittaa mahdollisimman konkreettista tekstienvälisyyttä, kun taas *interdiskursiivisuus* tarkoittaa abstraktimman tason, kuten tekstilajien tai diskurssien välisiä, suhteita. Tekstien ja genrejen välisiä suhteita voi löytää monelta tasolta myös työhakemuksista. Esimerkiksi työpaikka-ilmoitus, työhakemus ja hyväksymis- tai hylkäämisviestit muodostavat eräänlaisen genreketjun, johon tekstilajit asettuvat seuraten toinen toistaan (ks. Fairclough 1992; Solin 2004, 2006). Tekstilaji on hyvä sijoittaa osaksi erilaisia ketjuja, sillä ne saattavat osaltaan selittää, miksi tutkimuksen kohteena oleva tekstilaji on juuri sellainen kuin se on.

2.3 Metodina vaiheanalyysi

Vertailen työhakemuksien ja mallihakemuksien rakennetta käyttämällä ESP-läistä vaiheanalyysiä (*move-step analysis*) sekä Hasanin (1989 [1985]) ajatuksia genren rakennepotentiaalista. Metodina vaiheanalyysi sopii rakenteellisesti melko yhtenä-

seen työhakemuksen tekstilajiin, sillä vakaista tekstilajeista on hahmotettavissa selkeitä funktionaalisia osioita ja vaiheita, vaikka ne eroaisivat muodoltaan suurestikin. Metodissa teksti(laji)n kielellistä rakennetta tutkitaan pilkkomalla teksti funktionaalsiin vaiheisiin⁵ (metodia on kehittänyt erityisesti Swales 1990 ja soveltanut etenkin Bhatia 1993, 2004). Taustaoletuksena on, että tekstin eri osiot yhdessä toteuttavat tekstilajin viestinnällistä päämäärää (ks. esim. Bhatia 1993: 30). Vaiheiden käyttö on joustavaa sikäli, että niiden sijainti tekstissä saattaa vaihdella ja vaiheiden sisältö on usein vaihtoehtoinen. Vaiheanalyysin tukena käytän myös Hasanin käsityksiä genren rakenteellisesta jäsentymisestä ja rakenteellisesta potentiaalista (*generic structure potential* eli GSP; Hasan 1989 [1985]; ks. myös Pietikäinen & Mäntynen 2009: 94–96; Honkanen & Tiililä 2012).

Eri vaiheiden väliset rajat erotellaan niin semanttisten, leksikaalisten kuin kieliopillistenkin piirteiden ja vihjeiden avulla (Honkanen & Tiililä 2012: 209–210). Myös vaiheen sijainti vaikuttaa tulkintaan funktiosta. Piirrekimpuittain luokitellut vaiheet voivat sijaita myös hajallaan tai toistua tekstissä. Vaihe voi koostua yhtä hyvin yksittäisistä lauseista kuin useampilauseisista virkkeistäkin. (Mas. 212–213.)

Vaiheanalyysin haasteina on mainittu muun muassa oletus tekstin lineaarisuudesta ja genren vakaudesta (Honkanen & Tiililä 2012: 211) sekä merkitysten implisiittisyys (mas. 216). Yhteisten piirteiden ja vaiheiden etsiminen erilaisista teksteistä ei myöskään joidenkin tutkijoiden mukaan kerro genrestä paljoa eikä huomioi kylliksi genreä toiminnallisena tapahtumana (Bex 1996: 137). Vaiheanalyysi saattaakin siis kertoa enemmän tekstistä ja yksittäisten tekstien ominaisuuksista kuin tekstilajeista.

Kritiikin pohjalta voisi päätellä, että genren tutkiminen pelkän vaiheanalyysin keinoin ei tee oikeutta tekstilaji-ilmiön moninaisuudelle. Myös Bhatia (1993), joka vertailee mainoskirjettä ja työhakemusta vaiheanalyysin avulla, sijoittaa vaiheanalyysin osaksi genren kokonaisvaltaisempaa analyysiä. Bhatian genreanalyysiin kuuluu kielellisen analyysin lisäksi muun muassa tilanteisen ja institutionaalisen kontekstin tarkastelu sekä asiantuntijatiedon hyödyntäminen (1993: 22–34). Myös tässä tutkimuksessa vaiheanalyysi sijoittuu osaksi suurempaa analyysikokonaisuutta, joka tekstilajin rakenteen myötä ulottuu myös laajempien kokonaisuuksien tarkasteluun (luku 5).

3 Sääteilytekstien kuva työhakemuksesta

Seuraavaksi tarkastelen työhakemuksen sääteilytekstejä – työnhaun oppaita ja työhakemuksen mallitekstejä. Tutkin sitä, miten sääteilytekstit ohjeistavat rakentamaan työhakemuksen ja mitä tekstilajiin sääteilytekstien mukaan kuuluu. Muodostan näiden perusteella ihanteellisen työhakemuksen makrorakenteen. Näkökulmani kohdistuu

5. Systeemis-funktionaalisisessa tutkimuksessa teksti(laji)n rakenneosia kutsutaan *jaksoiksi* (*stage*). Swalesin vaiheanalyysi sen sijaan rakentuu *siirroista* ja *askelista* (*move steps analysis*). (Honkanen & Tiililä 2012: 209.) Fennistit (esim. Mäntynen 2006a) käyttävät myös termiä *vaihe*, jota käytän tässä tutkimuksessa (vrt. Vuorijärvi 2013).

genren opetukseen ja siihen liittyviin valta-asetelmiin. Annan puheenvuoron genren auktoriteeteille ja niin kutsutuille portinvartijoille eli niille, jotka määrittävät tekstilajin standardit. Poimin säätelyaineiston mallihakemuksista ja ohjeista yhteisiä nimittäjiä ja muodostan työhakemuksen ”ihanteellisen” prototyypin.

Säätelytekstien rakenneanalyysin perusteella säätelyaineiston työhakemuksista erottuu kahdeksan selkeää funktionaalista vaihetta, joilla on jokaisella oma tehtävänsä työhakemuksen rakenteessa:

1. MUODOLLISUUDET
2. TEHTÄVÄNIMIKE
3. TYÖNANTAJAVIITTAUS
4. FAKTAT
5. ITSEARVIO
6. TOIVE
7. LOPETUS
8. LIITTEET.

Käsittelen näitä kahdeksaa vaihetta tässä luvussa. Vaiheet ilmenevät mallihakemuksissa tavallisesti esitetyssä järjestyksessä. Tässä luvussa käsittelen vaiheita kolmessa kimpussa, jotka ovat metateksti, leipäteksti ja lopetus. Metatekstillä tarkoitetaan vaiheita MUODOLLISUUDET ja TEHTÄVÄNIMIKE. Leipäteksti on mallihakemuksissa yleensä itse tekstin runko, johon sisältyvät vaiheet TYÖNANTAJAVIITTAUS, FAKTAT, ITSEARVIO ja TOIVE. Lopetukseen kuuluu kaksi vaihetta, LOPETUS ja LIITTEET, ja ne yleensä päättävät mallihakemuksen.

3.1 Työhakemuksen metateksti

Ensimmäinen vaihe, MUODOLLISUUDET (1), tarkoittaa sellaista funktionaalista vaihetta, joka sijoittuu hakemuksen alkuun ja sisältää hakukirjeen metatietoja, kuten tietoja kirjoittajasta, vastaanottajasta sekä haettavasta työpaikasta. Tässä analyysissä olen katsonut MUODOLLISUUDET-funktion täytetyksi, jos vähintään kaksi seuraavista elementeistä löytyy hakemuksen alusta: koko hakemuksen otsikko (joko ”Hakemus” tai ”Työhakemus”), päiväys, hakijan yhteystiedot ja vastaanottajan yhteystiedot. Vaihe 2, TEHTÄVÄNIMIKE, tarkoittaa leipätekstin otsikkoa, josta usein ilmenee haettava työtehtävä. Tämä vaihe sisältää myös viittauksen työpaikkailmoitukseen.

3.2 Työhakemuksen leipäteksti

Vaiheet 3–6 ovat leipätekstissä, joka on mallihakemuksissa usein sisennetty hieman oikealle. Leipäteksti alkaa TYÖNANTAJAVIITTAUS-vaiheella (3), jonka tärkein funktio on muodostaa yhteys hakijan ja haettavan työpaikan tai työnantajan välille. FAKTAT-vaiheessa (4) hakija kertoo tosiasioita itsestään. Tosiasioilla tarkoitan sellaista tietoa, joka on jotenkin todennettavissa. Malliteksteissä esiintyviä faktatietoja ovat esimer-

kiksi työkokemus, opinnot, kieli- ja tv⁶-taidot sekä järjestäytynyt vapaa-ajan toiminta. Mallihakemuksissa FAKTAT-vaihe usein vuorottelee ITSEARVIO-vaiheen (5) kanssa, joten usein FAKTAT-vaiheen määrittelyssä on auttanut sen kontrastiivinen suhde ITSEARVIO-vaiheeseen: faktat voidaan osoittaa todeksi jonkin ulkopuolisen tahon kautta, kun taas ITSEARVIO perustuu kirjoittajan omiin mielipiteisiin ja arviointiin. Malliteksteissä ITSEARVIO tarkoittaa sitä tekstin osaa, jossa hakijoita kehoitetaan kuvailemaan luonnettaan ja esimerkiksi työskentelytyyliä. Mallihakemusten leipäteksti loppuu TOIVE-vaiheeseen (6), jossa hakijaa kehoitetaan siirtämään katseensa tulevaan esimerkiksi ilmaisemalla halustaan päästä työhaastatteluun. Tähän vaiheeseen kuuluvat myös työpaikkaan liittyvät käytännön asiat, kuten palkkatoive.

3.3 Työhakemuksen lopetus

Mallihakemus päättyy LOPETUKSEEN (7), joka sisältää lopputervehdyksen, allekirjoituksen ja hakijan nimen. Lisäksi mallihakemuksiin sisältyy tavallisesti ilmoitus ansioluettelosta tai muista liitteistä (8). LIITTEET-vaihe on joissakin hakemusmalleissa upotettu leipätekstiin.

Vaikka säätelytekstien pohjalta muodostunut työhakemuksen makrorakenne sisältää paljon vaihtoehtoisuutta, sitä voi pitää melko yhtenäisenä tekstilajin rakenteena. Vaihtoehtoisuudella tarkoitan sitä, että vaiheet voi toteuttaa erilaisilla askeleilla tai että vaiheet voivat sijaita eri paikoissa. Säätelyaineiston pohjalta muodostamani makrorakenne sisältää liikkuvia osia, mutta osaset ovat jokseenkin tunnistettavissa ja toistuvia: jokainen kahdeksasta funktionaalisesta vaiheesta sisältyy säätelyaineiston työhakemusmalleihin.

3.4 Säätelyaineiston makrorakenne kootusti

Säätelytekstien perusteella työhakemukseen kuuluu kahdeksan rakenteellista vaihetta, jotka toteutuvat erilaisilla askeleilla. Taulukko 1 kuvaa työhakemusmalleista ja säätelytekstien ohjeista muodostuvaa makrorakennetta määrittämieni funktionaalisten vaiheiden kautta. Lihavoidut askeleet ovat vaiheen tuottamisen kannalta pakollisia, kun taas lihavoimattomat askeleet ovat vaihtoehtoisia. Askel on ”pakollinen”, mikäli se mainitaan yli 80 %:ssa säätelytekstejä tai mikäli mallihakemuksissa esiintyy vastaava vaihe. Tietyt pakolliset askeleet voivat olla myös keskenään vaihtoehtoisia, mikäli niitä esiintyy säätelyteksteissä yhtä usein. Tällaisten vaihtoehtoisten tai yhtäaikaaisesti voimassa olevien askeleiden välissä on merkintä ”JA/TAI”. Mikäli vaihe toteutuu joko yhden- tai toisenlaisella askeleella, näiden askeleiden välissä on pelkästään merkintä ”TAI”. Jos ”TAI” esiintyy taulukossa lihavoituna, sen kuvaamat vaihtoehtoiset elementit ovat pakollisia siten, että jommankumman on sisällyttävä hakemukseen.

6. TVT = tieto- ja viestintätekniikka.

Taulukko 1.
Työhakemusmallin funktionaaliset vaiheet.

Vaiheen nimi	Vaiheen toteuttavat askeleet
1) MUODOLLISUUDET	a) hakemuksen otsikko b) päiväys c) lähettäjän yhteystiedot d) vastaanottajan yhteystiedot
2) TEHTÄVÄNIMIKE	a) viittaus työpaikkailmoitukseen JA/TAI b) tehtävänimike-otsikko
3) TYÖNANTAJAVIITTAUS	a) performatiivinen työpaikkaan hakeminen ja kuvaus hakijan nykytilanteesta TAI lukijan mielenkiinnon herättäminen ja syyt hakemiselle b) motivaation osoittaminen c) vastaanottajan ihannointi
4) FAKTAT	a) tosiasioiden (opintojen, työkokemuksen, tvt- ja kieliosaamisen) listaaminen TAI opinnoista ja työkokemuksesta kertynyt osaaminen ja taidot b) palaute muilta
5) ITSEARVIO	a) luonne ja persoona b) millainen työntekijänä c) miten toimii ryhmässä/yksin
6) TOIVE	a) toive tapaamisesta b) yhteydenoton odottaminen TAI aktiivinen ote c) palkkatoive d) suosittelijat e) muut käytännön lisätiedot
7) LOPETUS	a) kohtelias loppuservehdys b) allekirjoitus c) nimenselvennys
8) LIITTEET	a) liiteluettelo TAI viittaus liitteisiin leipätekstissä

Genren vakaus ja variaatio tulevat ilmi muun muassa tekstilajin diakronisessa tarkastelussa, kuten tässä luvussa suuntaa antavasti vanhojen työnhakuoppaiden työhakemusmalleissa. Vanhojen työnhakuoppaiden perusteella työhakemus tekstilajina on kokenut vain hieman muutoksia (ks. TT86 ja TH96). Toki tietyt kielen rakenteet ja sanastolliset seikat vanhentuvat, mutta vaikuttaa myös siltä, että työhakemuksen tekstilajin tehtävät ovat ajan myötä täsmentyneet. Korulauseet ovat karsiutuneet pois, sillä nykyaikaisessa tiiviissä työhakemuksessa on vain vähän tilaa herättää lukijan mielenkiinto. Sääteilytekstien perusteella työhakemuksen tekstilaji ei ole kohdannut kuitenkaan suuria muutoksia liki 30 vuoden tarkasteluajana. Tätä selittää tekstilajin toiminta-näkökulma: jos tietty toiminta on säilynyt samanlaisena ja sen toteuttaminen on funktionaalista, genre on tässä vakiintuneessa muodossaan toiminnallinen ja sen sääteily tarkoituksenmukaista. Työhakemuksen vakiintuneeseen rakenteeseen kuuluvat lähettäjän ja vastaanottajan yhteystiedot sijaitsevat yleensä tekstitiedoston vasem-

massa yläkulmassa siksi, että lukija löytäisi nämä tiedot nopeasti ja helposti. Näin genren muoto on seurausta käytettävyydestä. Tekstin rakenne ei ole syntynyt sattumanvaraisesti: sen suhde kontekstiinsa on ikoninen tai ainakin indeksikaalinen (Hasan 1996: 51; Nieminen 2010: 205–206): työhakemuksen rakenne kuvaa työnhaun prosessia viittaamalla ilmoitukseen, hakijan henkilöhistoriaan, nykytilanteeseen ja tulevaan toivottuun työhaastatteluun ja työpaikkaan. Työhakemuksen vaiheet kuvaavat kontekstiaan esimerkiksi siten, että hakukirjeen alkuosa kytkee kirjeen edeltävään aikaan ja lopetus tulevaan.

4 Skemaattisen rakenteen noudattaminen hakemusaineistossa

Säätelyaineiston ohjeiden perusteella työhakemus on prototyypillisesti vahvasti strukturoitu teksti. Hakemusaineiston työhakemuksissa on yhtäläisyyksiä säätelytekstien mukaisen työhakemuksen makrorakenteen kanssa. Puolet eli 15 kappaletta hakemusaineistoni työhakemuksista on sellaisia, joissa esiintyy kaikki kahdeksan vaihetta. MUODOLLISUUDET, TEHTÄVÄNIMIKE ja LIITTEET ovat vaiheita, jotka eivät kaikkiin hakemuksiin sisälly. Sen sijaan TYÖNANTAJAVIITTAUS, FAKTAT, ITSEARVIO ja TOIVE sekä LOPETUS esiintyvät lähes jokaisessa hakemuksessa. ITSEARVIO puuttuu vain yhdestä, TOIVE ja LOPETUS vain kahdesta hakemuksesta.

Käsittelen tässä vertailevassa luvussa vaiheita yksityiskohtaisemmin kuin luvussa 3, joten olen erotellut leipätekstin TYÖNANTAJAVIITTAUS, FAKTAT ja ITSEARVIO -vaiheiden käsittelyn omiksi alaluvuikseen. Hakemusaineistossa vaiheet eivät esiintyneet yhtä selkeinä kimppuina kuin säätelyaineistossa, ja siksi erottelu on tarpeen.

4.1 MUODOLLISUUDET ja TEHTÄVÄNIMIKE

Runsas puolet (53 %) hakemusaineistoni työhakemuksista sisältää vähintään kaksi MUODOLLISUUDET-vaiheen askelta. Näistä kuusi työhakemusta eli koko hakemusaineistosta 20 % toteuttaa kaikki neljä askelta: niistä löytyvät otsikko ja päiväys sekä lähettäjän ja vastaanottajan yhteystiedot kaikki kirjattuna dokumentin yläosaan. Hakemusaineiston perusteella MUODOLLISUUDET-vaiheesta jää useimmin pois vastaanottajan yhteystiedot.

Kahdeksan hakemusaineiston työhakemuksista on otsikoitu koko tekstitiedoston määrittävällä otsikolla tiedoston oikeaan ylälaitaan. Otsikko on tavallisimmin suur-aakkosin kirjoitettu *HAKEMUS* (5 kpl), *TYÖHAKEMUS* (2 kpl) tai *AVOIN HAKEMUS* (1 kpl).

Kaikki aineistoni työhakemukset on todennäköisesti lähetetty työnantajalle sähköpostitse, jolloin MUODOLLISUUDESIEN funktio tulee joka tapauksessa täytetyksi. Sähköpostin viestikenttään kirjoitettuja hakemuksia ei voi pitää MUODOLLISUUDET-vaiheen puolesta puutteellisina, jos vastaavat tiedot ovat joka tapauksessa sisältyneet lähetettyyn viestiin, joka on hakemusprosessissa toiminut työhakemuksena kokonaisuudessaan. Kun siis katsotaan, että MUODOLLISUUDET-vaihe tulee täytetyksi myös sähköpostiviestin muotoisissa työhakemuksissa, MUODOLLISUUDET-vaiheen esiintymisprosentti

on 93. Hakemusaineiston perusteella voi siis väittää, että yksi työhakemuksen konventionaalinen muoto on nykyisin sähköpostiviesti.

Se, onko hakemus lähetetty sähköpostiviestinä vai erillisenä tekstiedostona, liittyy myös TEHTÄVÄNIMIKE-vaiheen (2) toteuttamistapoihin. Sääteilyteksteissä TEHTÄVÄNIMIKE-vaihe toteutuu joko viittauksena työpaikkailmoitukseen tai työtehtävän eksplikoinnilla, jotka toimivat yhdessä hakemuksen leipätekstin otsikkona.

Hakemusaineistossani alkutervehdys on yleinen tapa otsikoida leipäteksti. Tavallisin tervehdys työhakemuksissa on *Hei!* (7 kpl). Muita tervehdyksiä ovat *Heipä hei!*, *Terve!* ja *Moikka!*. Hakemusten alkutervehdyksissä myös puhutellaan vastaanottajaa:

- (1) Arvoisa vastaanottaja, (Raimo Juvonen.)
- (2) Hyvä [Julkaisun] toimitus (Minerva Helasmaa.)
- (3) Parahin [Tiina Rekrytoija]! (Pekka Saarinen 1.)

Lukijaksi määritellään joko geneerinen vastaanottaja (esimerkki 1), työpaikka itsessään (esimerkki 2) tai eksplisiittinen henkilö (esimerkki 3).

4.2 TYÖNANTAJAVIITTAUS

Leipätekstin tavallisesti aloittava TYÖNANTAJAVIITTAUS-vaihe (3) on hakemusaineiston perusteella työhakemukselle pakollinen rakenteellinen osa, sillä se esiintyy kaikissa hakemusaineiston hakemuksissa ja sääteilyaineiston mallihakemuksissa. Aloituksena TYÖNANTAJAVIITTAUS on tavallinen: 80 % hakemusaineiston työhakemuksista alkaa sillä, että hakija viittaa työpaikkailmoitukseen, työnantajaan tai haettavaan työpaikkaan. Ei ole sattumaa, että työhakemukset alkavat juuri tällä vaiheella. Genrejen ketjuttamisen näkökulmasta työhakemusta edeltää työpaikkailmoitus tai laueammin ajateltuna työnantajan olemassaolo. Genren sijoittaminen ryhmään tai genrejen järjestyminen selittää osaltaan sitä, miksi intertekstuaalisuus ja viitteet toisiin teksteihin ovat usein tyypillisiä tiettyille tekstilajeille (Mäntynen & Shore 2014).

Kuten joissakin sääteilyteksteissä myös hakemusaineiston työhakemuksissa TYÖNANTAJAVIITTAUS toteutuu performatiivisesti, jolloin verbillä toteutetaan tekstissä parhaillaan tapahtuva hakeminen, vastaaminen tai lähestyminen.

- (4) *Haen* avoimeksi ilmoittamaanne järjestöohjaajan paikkaa. (Tuulia Sippola 1.)
- (5) *Vastaan* avoinna olevaan työpaikkaan, jossa haetaan NPI-Prosessinhoitajaa. (Pekka Saarinen 1.)
- (6) *Lähestyn* sinua ilmaisten kiinnostukseni [Paikkakunnan] Teatteria kohtaan. (Anna Vikman 2.)

Esimerkit 4–6 eivät ole tapahtumien kuvauksia vaan performatiivisia tekoja: informantit toteuttavat *hakemisen*, *vastaamisen* tai *lähestymisen* kirjallisesti hakemuksen alussa (ks. Larjavaara 2007: 489). Verbit *hakea*, *vastata* ja *lähestyä* saavat esimerkkien kontekstissa sekä preesensin yksikön ensimmäisen persoonan muodossa puheaktimerkityksen (mts. 481). Lausuma puheaktina korostaa ilmaisun toiminnallisuutta ja samalla myös Larjavaaran käsittein lausuman ”lajityyppimerkitystä” (mts. 485–486). Kun tekstilajit nähdään toimintana, työhakemuksen performatiiviverbit ovat toiminnan ytimessä – toteuttamassa hakua.

Hakemusaineistossa esiintyy myös epäsuoria tapoja viitata työpaikkailmoitukseen. Työpaikkailmoituksen ja työhakemuksen välistä genreketjua osoitetaan esimerkiksi työnantajan suoralla puhuttelulla ja ilmoituksen oletetulla referoinnilla:

- (7) *Etsitte* osaavaa, innostavaa ja lämminhenkistä vastuunkantajaa. *Tarvitsette* kokeneen toiminnan ihmisen ja sitoutuneen kehittäjän. *Edellyttätte* soveltuvia opintoja ja taitoa olla lähellä ihmistä. (Sanna Vierto 1.)

Esimerkissä 7 deiksis on vaihtunut työhakemuksen tavallisesta persoonamuodosta, yksikön ensimmäisestä, työnantajan näkökulmaan. Tämä on yksi referoinnin keinoista (ISK 2004: 1412). Tulkinta työpaikkailmoituksen referoinnista on vahva, sillä saman persoonadeiksisen lauseita on peräti kolme eikä sanasto vaikuta työnhakijalle odotuksenmukaiselta. Deiksisen lisäksi myös sanastolliset seikat saattavat leimallisesti välittää referoitavan näkökulmaa (mp.). Esimerkissä hakija referoi työpaikkailmoituksen vaatimuksia *etsiä*-verbin lisäksi nesessiiviverbeillä *tarvita* ja *edellyttää*. Verbien objektin sijassa olevat NP:t – *osaava, innostava ja lämminhenkinen vastuunkantaja; kokenut toiminnan ihminen ja sitoutunut kehittäjä* sekä *soveltuvat opinnot ja taito olla lähellä ihmistä* – ovat tarkkoja määritteitä työntekijälle. Mikäli kyseessä ei olisi referointi, hakija tunkeutuisi vahvasti työnantajan reviirille kertomalla tälle, mitä tämä työnantajana etsii, tarvitsee ja edellyttää. Työnhakijan asemassa tämä rikkoisi status- ja reviiriakohteliaisuuden periaatteita ja osoittaisi siten epäkunnioitusta (Larjavaara 2007: 471–472). Työhakemuksen diskurssissa kohteliaisuudella on tärkeä sija, eikä tungettelu ole osa työnhaun diskurssikäytänteitä. Tällainen työpaikkailmoituksen referointi näyttää siis olevan yksi tapa toteuttaa TYÖNANTAJAVIITTAUS-vaihe. Laajemmasta aineistosta selviäisi, onko työpaikkailmoituksen referointi keskihakuinen vai keskipakoinen piirre (referoinnista tekstilajin piirteenä ks. Mäntynen 2006b).

Säätelytekstien mukaan työhakemuksen TYÖNANTAJAVIITTAUS-vaihe toteutuu joko performatiivilla ja nykytilanteen kuvauksella tai herättämällä lukijan mielenkiinto ja kertomalla syyt hakemiselle. Lisäksi säätelytekstit korostavat motivaation osoittamisen tärkeyttä. Hakemusaineistossa tavallista on juuri performatiivinen puheaktiverbi, jolla osoitetaan meneillään oleva hakeminen. Myös hakijan elämäntilanteen kuvausta esiintyy hakemusaineiston TYÖNANTAJAVIITTAUKSISSA. Konkreettinen interteksti eli työpaikkailmoituksen referointi näyttää olevan myös yksi TYÖNANTAJAVIITTAUKSEN toteuttava askel, jota ei säätelyteksteissä ole huomioitu. Lukijan mielenkiinnon herättäminen ja hakemisen syyt esitetään säätelyaineistossa yleisen tason ohjeina, jo-

ten niiden vertaaminen hakemusaineistoon tuottaa haasteita. Näiden funktioiden toteutumiseksi voidaan kuitenkin katsoa konkreettisen yhteyden luominen hakijan ja työnantajan välille. Hakemusaineiston perusteella tämä on melko tavallinen strategia TYÖNANTAJAVIITTAUKSISSA.

4.3 FAKTAT

Työhakemuksessa faktatietojen kertominen on pakollinen vaihe, tekstilajin keskihakuinen rakenteellinen osa. Se on usein työhakemuksesta selkeästi erottuva funktionaalinen vaihe, jota tavallisesti edeltää jonkinlainen esittelylause. Esittelylause on johdatteleva itsenäinen lause, jota seuraa luettelo kirjoittajan tiedoista:

- (8) *Olen tehnyt erilaisia toimistotöitä kesästä 2010 lähtien.* Tuolloin olin [Yrityksen] kautta esimerkiksi vastaanottovirkailijana [sic] viestintätoimistossa, jossa toimenkuvaan kuvaani [sic] kuuluivat assistentin työt aina vieraiden vastaanottamisesta [sic] kokousjärjestelyihin. Kesä 2011 taasen kului työskennellessä teollisuuden maahantuontiyrityksen taloushallinnon assistenttina, toisin sanoen yrityksen kirjanpitoa hoitaen. Tämän lisäksi minulla on runsaasti kokemusta asiakaspalvelutyöstä, myymälänhoitajan tehtävistä erilaisiin yritystapahtumiin. (Inka Korhonen.)

Esimerkissä 8 kirjoittaja siirtyy työkokemuksen kuvaukseen metatekstiä muistuttavalla esittelylauseella *Olen tehnyt erilaisia toimistotöitä kesästä 2010 lähtien.* Esittelylause voi olla myös arvottava, mikä tuo ilmaisuun ITSEARVIO-vaiheen funktion:

- (9) *Uskon parinkymmenen vuoden kokemukseni erilaisissa elektroniikka-teollisuuden työtehtävissä edesauttavan tehtävän nopeahkoon sisäänajoon.* Olen toiminut viimeiset 10 vuotta tuotannon ja logistiikan projekti-päällikkönä – –. (Pekka Saarinen 1.)

Koska verbinvalinta esimerkissä 9 on episteemistä propositionaalisuutta ilmaiseva *uskoa*, lause on heikommalla tavalla faktiivinen (ks. Larjavaara 2007: 427), jolloin lauseen propositiota voi pitää kirjoittajan arviona. Samaan aikaan tällainen propositionaalinenkin esittelylause toimii FAKTAT-vaiheen alun merkitsijänä.

Faktavaihe toteutuu kielen tasolla tavallisesti kopula- ja omistuslauseina, jolloin *olla*-verbi on yleinen. Moneen säätelyaineiston mallihakemukseen sisältyy hakijan henkilötietojen, kuten iän, asuinpaikkakunnan ja tutkinnon kertominen FAKTAT-vaiheessa. Nämä tiedot ovat tavallisia myös hakemusaineiston FAKTAT-vaiheissa. Näiden lisäksi muutamassa hakemusaineiston FAKTAT-vaiheessa eksplikoidaan kirjoittajan nimi ja sukupuoli. Säätelyaineistossa vaihtoehtoinen askel, työnhakijan saama palaute, ilmenee vaihtoehtoisena elementtinä myös hakemusaineiston perusteella. Hakemusaineiston työhakemuksissa saatu palaute ilmaistaan joko suoralla tai epäsuoralla esityksellä:

- (10) *Olen saanut tunnustusta* reippaudesta, iloisuudesta, avuliaisuudesta, hyvästä käytöksestä, suvaitsevaisuudesta, rohkeudesta ja luotettavuudesta.

”Työntekijänä hän on ollut erittäin ahkera, nopea ja luotettava. Hän on nopea oppimaan uutta ja tunnollinen työssään. Suosittelen [Tuuliaa] lämpimästi kaikkiin vastaaviin hotelli- ja ravintola-alan työtehtäviin.”

”[Tuulia] on luonteeltaan avoin, ahkera, ystävällinen, kohtelias, palvelualtis ja huolellinen. Voin suositella [Tuuliaa] lämpimästi vaativiinkin asiakaspalvelutehtäviin.” (Tuulia Sippola 2.)

- (11) Aiemmissä työpaikoissa olen saanut kiitosta ahkeruudesta, tunnollisuudesta ja reippaudesta; opetusharjoitteluissa *minun sanottiin olevan* opettajana innostava, helposti lähestyttävä ja empaattinen. (Riikka Nieminen.)

Esimerkissä 10 informantti kertoo saamastaan palautteesta suoralla esityksellä sijoittaen suosittelevien puheen lainausmerkkeihin. Toisin kuin prototyypissä suorassa esityksessä, esimerkissä 10 ei ole lainkaan johtoilmausta (vrt. ISK 2004: 1400–1401). Hakemuksessa jääkin epäselväksi, kuka suosituksen on antanut. Esimerkissä 11 palautteesta kerrotaan epäsuoran esityksen keinoin eli referaatti on mukautettu tekstiin (mts. 1401). Referointitapaukset osoittavat, että myös suositus on työhakemukselle läheinen tekstilaji.

4.4 ITSEARVIO

ITSEARVIOITA löytyy yhtä lukuun ottamatta kaikista hakemusaineiston työhakemuksista, ja tämän vaiheen sijainti työhakemuksissa vaihtelee. Kuten muutkin leipätekstin vaiheet, myös ITSEARVIO saattaa mennä päällekkäin muiden vaiheiden, kuten TYÖNANTAJAVIITTAUKSEN tai TOIVEEN, kanssa.

Selkeimmillään ITSEARVIO-vaihe näyttäytyy sellaisissa virkkeissä, joissa hakija kuvailee luonnettaan ja osaamistaan adjektiivein. Myös ITSEARVIOISSA kopulalauseet ovat tavallisia:

- (12) Luonteeltani olen *ahkera, iloinen* ja hyvin *tunnollinen*. (Liisa Kortteinen 2.)
- (13) Olen *tarkka, tunnollinen* ja *tiedonhaluinen*. (Minerva Helasmaa.)
- (14) Työntekijänä olen *luotettava, ahkera* ja *vastuuntuntoinen*. (Risto Ekström 2.)

Esimerkeissä 12–14 kirjoittajat kuvailevat itseään kopulalausein. Tavallista on, että predikatiiveina toimivia adjektiiveja luetellaan kolme kappaletta peräkkäin. Myös esimerkissä 14 esiintyvä essiivimuotoinen predikatiiviadverbiaali *työntekijänä* on hakemusaineistossa melko tavallinen. ITSEARVIO ilmenee kielellisesti tyypillisimmin predikatiivilauseena, jonka predikatiivina toimii useampi hakijaa määrittävä positiivinen adjektiivi. Adjektiivikantaiset substantiivijohdokset tuovat vaihtelua tähän konstruktion.

ITSEARVIO-vaihe toteutuu edellisten lisäksi yleisillä haluamisen ja kiinnostuksen ilmaisuilla sekä dynaamisilla verbeillä. Jos kiinnostuksen kohde on kyseinen ala tai työ yleisesti, ilmaisu toteuttaa ITSEARVIO-vaiheen funktiota:

- (15) Olen kiinnostunut *monipuolisesta työskentelystä musiikin parissa*. Mahdollisten maisterin opintojen jälkeen toivonkin työllistyväni *kulttuuri- ja tapahtumatuotannon alalla*. Opintojeni tässä vaiheessa koen tärkeäksi *oman alan* työkokemuksen kartuttamisen. (Anu Kuusinen.)

Esimerkissä 15 kirjoittaja kertoo kiinnostuksen kohteistaan ja uratoiveistaan. Kiinnostus ei kohdistu suoraan haettavaan työpaikkaan vaan liikkuu yleisemmällä tasolla: *työskentely musiikin parissa, kulttuuri- ja tapahtumatuotannon alalla, oman alan työkokemus*. Yleisten kiinnostusten kohteiden lisäksi asiat, joita hakija kertoo oppineensa, toteuttavat ITSEARVION funktiota, sillä niissä hakija arvioi itse, mitkä ominaisuudet hänessä ovat kehittyneet. Haluamista, kiinnostumista ilmaisevia verbejä esiintyykin ITSEARVIOISSA enemmän kuin FAKTOISSA.

Itsestään voi kertoa myös dynaamisesti, mikä käytännössä tarkoittaa esimerkiksi toiminnallisen verbin käyttöä kopulan sijaan:

- (16) *Tartun* isoihinkin haasteisiin siksi, että *uskon* niiden avulla kehittäväni parhaiten osaamistani. (Tuulia Sippola 1.)
- (17) *Tunnen* sekä hallinnon koukerot että yhteisen tekemisen taian. Olen helposti lähestyttävä tuki, jonka kanssa *laitetaan* asiat rullaamaan. (Sanna Vierto 1.)

Esimerkeissä 16 ja 17 on käytetty kopulan sijaan tai lisäksi muitakin verbejä, kuten *tarttua*, *uskoa* sekä *tuntea* ja *laittaa*. Näiden avulla hakijasta syntyy energinen kuva staattisten *olla*-verbien sijaan.

Yleiset mielipiteet kuuluvat myös ITSEARVIOIHIN, sillä ne ovat luonteeltaan argumentoivia, ja vaikkei arvioinnin kohde olekaan hakija itse, tässä hakija kuitenkin kertoo itsestään mielipiteidensä kautta. Esimerkeissä 18 ja 19 kirjoittajat esittävät väitteitä entisistä työtehtävistään:

- (18) Puhelinhaastattelijan ja kustannustoimittajan töitä yhdistää se, että ne ovat molemmat ajoittain hyvin rutiininomaisia, suorastaan mekaanisia. Työmotivaationi kannalta työn luonteella ei kuitenkaan ole merkitystä, sillä *mielestäni* motivaatio on asennekysymys. (Risto Ekström 3.)
- (19) Varsinkin videoprojektit vaativat tekijältään paljon itsenäisten päätösten tekoa ja omaa aloitekykyä. (Ulla Virtanen 1.)

Esimerkissä 18 hakija esittää kaksi väitettä kussakin virkkeessä, ja esimerkki 19 on kokonaisuudessaan deklaratiivi. Deklaratiivi on lausetyyppi, joka ilmaisee tekoja, tapahtumia ja tiloja (ISK 2004: 845) usein toteavaan sävyyn (vrt. kysymys tai huudahdus). Esi-

merkin 18 jälkimmäistä lausetta määrittää myös kommenttiadverbiaali *mielestäni*, joka merkitsee lauseen mielipiteeksi. Toisaalta mielipide-funktio voisi toteuttaa myös FAKTAT-vaihetta, sillä usein mielipiteet koskevat entistä työpaikkaa ja sen luonnetta. Analyysissä tulee esiin tulkinnallisuus: rajanveto ei läheskään aina ole mustavalkoisen selkeää.

Harrastukset ja vapaa-aika kuuluvat silloin ITSEARVIO-vaiheeseen, kun harrastus ei ole järjestäytynyttä tai ryhmässä toteutettavaa eli toiminta on enimmäkseen yksityistä eikä kukaan ulkopuolinen voi kertoa siitä mitään. Tällöin hakija kuvailee ennemminkin kiinnostuksen kohdettaan kuin jotakin vapaa-ajallaan tekemäänsä asiaa, josta on jotain todisteita:

- (20) *Koska luen paljon ja kirjoittaminen kuuluu intohimoihini, olen myös harrastanut runojen, novellien ja pidempienkin tekstien kirjoittamista aivan ala-asteelta lähtien. Tästä syystä osaan siis kirjoittaa* niin lyhyen ytimekästä tekstiä kuin moniulotteista proosaakin. (Ulla Virtanen 3.)

Esimerkissä 20 hakija esittelee lukemis- ja kirjoitusharrastustaan. Kirjoittaja ei mainitse, että hänen kirjoituksensa olisi julkaistu tai että hän olisi esimerkiksi saanut palautetta kirjoituksistaan. Sen sijaan kirjoittaja päättelee yksityisten harrastustensa pohjalta osaavansa kirjoittaa. Funktio on siis ITSEARVIO, sillä osaaminen perustuu kirjoittajan omaan mielipiteeseen eikä ulkopuolisen arvioon.

ITSEARVIO-vaihe saattaa toteuttaa samanaikaisesti myös TYÖNANTAJAVIIHTTAUKSEN ja FAKTAT-vaiheen funktiota, ja usein nämä vaiheet myös sijaitsevat hakemuksessa lähekkäin. Sääteleyaineisto implikoi, että vaiheiden tiivis sekoittaminen olisi taitavan työnhakijan merkki. Vaiheiden tiivistä limittymistä esiintyy myös jonkin verran hakemusaineistossa, mutta tavallisempaa on toteuttaa kukin vaihe kerrallaan omassa kappaleessaan.

4.5 TOIVE, LOPETUS ja LIITTEET

Sääteleyaineiston makrorakenteen kolme viimeisintä vaihetta, TOIVE, LOPETUS ja LIITTEET, esiintyvät laajalti hakemusaineistossa. Hakemusaineiston työhakemusten leipätekstit loppuvat usein toiveeseen yhteydenotosta tai käytännön asioiden toteamiseen eli TOIVE-vaiheeseen (6). Vain kaksi hakemusta ei sisällä tätä vaihetta ollenkaan (Saku Romppainen ja Mirka Peltomaa). Tätä vaihetta voi kuitenkin pitää työhakemukselle pakollisena. Kaikki viittaukset tulevaisuuteen eli mahdollisiin työaikoihin tai työhön liittyviin järjestelyihin tai mihin tahansa myöhemmän ajan tapahtumaan, jossa kirjoittaja näkee itsensä työhön valittuna, kuuluvat TOIVE-vaiheeseen.

TOIVE-vaihe toteutuu hakemusaineistossa askeleella, jossa kirjoittaja ilmaisee halunsa tavata vastaanottaja. Tämä näkyy vaiheen yleisimmässä verbissä, joka on *tulla*:

- (21) *Tulen mielelläni tapaamaan teitä henkilökohtaisesti työhaastattelun merkeissä.* (Raimo Juvonen.)
- (23) *Olisin valmis aloittamaan viimeistään syyskuussa.* (Liisa Kortteinen 3.)

- (24) *Toivon*, että otatte minut huomioon hakuprosessissa. *Annan* mielelläni *lisätietoa* itsestäni ja motivaatiostani työskennellä yrityksessänne. (Kirsi Ollila.)

Muissa leipätekstin vaiheissa (TYÖNANTAJAVIITTAUS, FAKTAT, ITSEARVIO) yleisin verbi on kopula. TOIVE-vaihe on myös ainut rakenteellinen osio, jossa esiintyy konditionaalia (esimerkki 23). Konditionaalien käyttö liittyy usein käytännön asioiden, kuten mahdollisen työn aloitusajankohdan, ilmaisemiseen. TOIVE-vaiheessa esiintyy transitiiviverbejä (*toivoo, antaa, odottaa*), jotka saavat tapaamista merkitseviä objekteja täydennyksikseen (esimerkki 24). Kuten säätelyaineistossa myös hakemusaineistossa hakemusta harvoin päätetään aktiivisesti, jolloin nimenomaan työnhakija ehdottaa tapaamista tai kertoo ottavansa yhteyttä. Yleisempää on jättää aktiivisuus vastaanottajan harteille ja ilmaista itse jäävänsä odottamaan yhteydenottoa. Myös palkkatoive esiintyy työhakemusten TOIVE-vaiheessa, mutta vain kahdessa hakemuksessa. Palkkatoive ei ole myöskään säätelytekstien mukaan TOIVE-vaiheen pakollinen askel. TOIVE-vaihe sijaitsee tavallisesti hakemuksen lopussa, mutta vaiheen askeleita voi esiintyä hakemuksen varhaisemmassakin vaiheessa.

Työhakemuksen LOPETUS-vaihe (7) koostuu säätelytekstien mukaan kolmesta pakollisesta askeleesta: lopputervehdyksestä, nimestä ja allekirjoituksesta. Yhteensä 25 hakemusta 30:stä sisältää selkeän lopputervehdyksen. Yleisin niistä on *Ystävällisin terveisin* (50 % kaikista hakemuksista). Muita lopputervehdyksiä ovat *Terveisin* (10 %), *Ystävällisesti* (7 %), *Aurinkoisin terveisin* (7 %), *Kunnioittavasti* (3 %) sekä *Parhain terveisin* (3 %). Tervehdykset ovat samantyyppisiä kuin säätelytekstien mallihakemuksissa, ja niitä voi pitää muodollisena puheena (ks. Yli-Vakkuri 1989: 46). Allekirjoitus vaikuttaa olevan keskipakoinen elementti nykypäivän työhakemuksissa, sillä se on teknisesti melko vaivalloinen eikä tuo uutta informaatiota hakemukseen. Allekirjoituksen liittäminen työhakemus-tiedostoon saattaa kuitenkin vihjata lukijalle siitä, että kyseinen hakemus on loppuun asti huoliteltu. Hakemusaineistoni 30 työhakemuksesta vain kahdessa ei esiinny mitään LOPETUKSEN askeleista (Mirka Peltomaa, Ulla Virtanen 2). Nämä hakemukset erottuvat joukosta muutenkin tyyliiltään ja toteutukseltaan, ja käsitellessä niitä tarkemmin erityistapauksia analysoivassa luvussa 5.2.

Työhakemuksen viimeinen vaihe, LIITTEET, puuttuu kolmanneksesta hakemuksista. Tekstiedosto-muotoisissa hakemuksissa LIITTEET ilmenevät luettelona tai mainintana leipätekstissä. Sähköpostiviestimuotoisissa hakemuksissa LIITTEET mainitaan pelkästään leipätekstissä johtuen osaksi sähköpostiviestin vaillinaisista tekstiasettelu-mahdollisuuksista. Kuten säätelyaineistossa myös hakemusaineiston työhakemuksissa maininta liitteistä sijoittuu ennen TOIVE- tai LOPETUS-vaihetta. Hakemusaineistossa esiintyy LIITTEET-vaihetta yhtä paljon luettelona kuin osana leipätekstiä.

4.6 Hakemusaineiston vaiheet kootusti

Vaiheista TYÖNANTAJAVIITTAUS ja FAKTAT ovat työhakemuksen keskihakuisia ja pakollisia funktioita. Yksinkertaisimmillaan jopa nämä kaksi vaihetta saattaisivat toteuttaa työhakemuksen funktion. Selkeämpi työhakemus kuitenkin sisältää näiden lisäksi myös ITSEARVIOTA, TOIVETTA ja LOPETUKSEN. Työhakemus prototyyppisimmillään si-

sältää myös deiktisiä elementtejä, jotka käyvät ilmi MUODOLLISUUKSISTA ja TEHTÄVÄ-NIMIKKEESTÄ. Työhakemus saattaa myös sisältää maininnan LIITTEISTÄ.

Olen listannut taulukkoon 2 työhakemuksen pakolliset ja vaihtoehtoiset vaiheet työhakemusaineiston perusteella (pakollisten ja vaihtoehtoisten vaiheiden merkintätavoista ks. s. 14–15). Taulukon oikeanpuolimmainen pylväs näyttää myös säätelytekstien vastaavat askeleet. Olen tuonut esille vaiheiden tulkinnallisuuden ongelmia ja vaiheiden monifunktioisuutta. Kaikkia vaiheita ei ole myöskään kuvattu yhtä tarkasti: osa askelista on kuvattu kielioopin tasolla, osa vain viitteellisesti tekstityypin tasolla. Taulukkoa kannattaakin lukea ennemminkin viitteellisenä aineiston kuvauksena kuin tyhjentävänä esityksenä työhakemuksen luonteesta.

Taulukko 2.
Säätelytekstien vaiheet hakemusaineistossa.

Vaiheen nimi	Vaiheen toteuttavat askeleet aineistossa	Säätelytekstin askeleet
1) MUODOLLISUUDET	a) hakemuksen otsikko JA/TAI b) päiväys JA/TAI c) lähettäjän yhteystiedot JA/TAI d) vastaanottajan yhteystiedot	a) hakemuksen otsikko b) päiväys c) lähettäjän yhteystiedot d) vastaanottajan yhteystiedot
2) TEHTÄVÄNIMIKE	a) viittaus työpaikkailmoitukseen JA/TAI b) tehtävänimike-otsikko JA/TAI c) alkutervehdys	a) viittaus työpaikka-ilmoitukseen JA/TAI b) tehtävänimike-otsikko
3) TYÖNANTAJA-VIITTAUS	a) performatiivi JA/TAI b) nykytilanteen kuvaus TAI c) työpaikkailmoituksen referointi TAI muu viittaus d) konkreettiset esimerkit työnhakijan ja työnantajan yhteydestä TAI e) vastaanottajan ihannointi	a) performatiivinen työpaikkaan hakeminen ja kuvaus hakijan nykytilanteesta TAI lukijan mielenkiinnon herättäminen ja syyt hakemiselle b) motivaation osoittaminen c) vastaanottajan ihannointi
4) FAKTAT	a) kokoava esittelylause JA opintojen ja työkokemuksen listaaminen TAI b) opinnoista ja työkokemuksesta kertynyt osaaminen ja taidot c) tv- ja kieliosaaminen d) palaute muilta epäsuorana tai suorana esityksenä	a) tosiasioiden (opinnot, työkokemus, tv- ja kieliosaaminen) listaaminen TAI opinnoista ja työkokemuksesta kertynyt osaaminen ja taidot b) palaute muilta

5) ITSEARVIO	a) luonne, persoona tai työskentelytyyli predikatiivilauseina tai substantiivijohdoksina JA/TAI b) yleiset haluamisen ja kiinnostumisen ilmaisut (dynaamiset verbit) c) yleiset mielipiteet d) järjestäytymätön vapaa-ajan toiminta	a) luonne ja persoona b) millainen työntekijänä c) miten toimii ryhmässä/yksin
6) TOIVE	a) toive tapaamisesta b) yhteydenoton odottaminen (TAI aktiivinen ote) c) palkkatoive d) muut käytännön lisätiedot	a) toive tapaamisesta b) yhteydenoton odottaminen TAI aktiivinen ote c) palkkatoive d) suosittelijat e) muut käytännön lisätiedot
7) LOPETUS	a) kohtelias lopputervehdys (TAI e-infinitiivin instruktiivi) JA b) nimi	a) kohtelias loppu-tervehdys b) allekirjoitus c) nimenselvennys
8) LIITTEET	a) liiteluettelo JA/TAI viittaus liitteisiin leipätekstissä	a) liiteluettelo TAI viittaus liitteisiin leipätekstissä

5 Työhakemuksen suhteet muihin tekstilajeihin

Tekstien rakenteellinen tarkastelu paljastaa usein myös sen, millaisia lähitekstilajeja tutkimuskohteella on ja miten tekstilajit – sosiaalisen toiminnan muodot – ovat keskenään vuorovaikutuksessa. Työhakemuksen rakenteen tarkastelussa esiintyy niin suoraa tekstienvälisyyttä kuin abstraktimpaa diskurssienvälisyyttäkin. Tässä luvussa tarkastelen näitä eri tason vuorovaikutussuhteita työhakemuksessa; näkökulmana ovat työhakemuksen suhteet muihin tekstilajeihin. Tekstien keskinäiset viittaussuhteet, tekstilajien sekoitukset ja genrejen erilaiset järjestykset ja järjestelmät ovat omiaan kertomaan tutkimuskohteena olevan tekstilajin muutoksesta ja variaatiosta (vrt. esim. Solin 2012).

5.1 Interdiskursiivisuus hakemusaineistossa

Eri genrejen abstrakteja normistoja hyödyntävää interdiskursiivisuutta esiintyy työhakemuksen formaaleissa vaiheissa. MUODOLLISUUDET ja TEHTÄVÄNIMIKE saattavat sisältää interdiskursiivisia viittauksia lähitekstilajeihin. Tekstin tietty tyyli tai rakenne voi laukaista tulkinnan tietystä tekstilajista (ks. esim. Rahtu 2012: 233). MUODOLLISUUDET- ja TEHTÄVÄNIMIKE-vaiheet ovat ensimmäisiä ”laukaisijoita” tulkin- nalle työhakemuksessa, sillä niiden prototyypinen sijainti ja visuaalinen muoto tekstissä ovat ominaisia piirteitä työhakemukselle. Jos nämä vaiheet puuttuvat tai esiintyvät vaullinaisina, ensi tulkinta tekstistä ei välttämättä ole työhakemus vaan esimerkiksi kirje.

Monet hakemusaineistoni informantit toteuttavat TEHTÄVÄNIMIKE-vaiheen alkutervehdyksenä, mikä on kirjeelle ominainen piirre (Bex 1996: 156). Kirje on muutoinkin työhakemukselle läheinen tekstilaji, sillä työhakemus sisältää kirjeen ominaispiirteitä, kuten päiväyksen, alkutervehdyksen ja lopputervehdyksen. Työhakemuksen ja kirjeen välinen suhde on siis interdiskursiivinen, mutta voiko sitä kuvata tarkemmin?

Genrejen keskinäisiä suhteita voidaan kuvata monella tapaa, ja yksi tapa on nähdä ne hierarkkisessa suhteessa toisiinsa ala- ja ylägenreinä. Genrejen jakaminen ylä- ja alaluokkiin ei ole kuitenkaan ongelmaton: kategorisointi vaatii aina perustelut eikä sitä ole syytä pitää itsestäänselvyytenä (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 30). Työhakemusta voi pitää kirjeen alatekstilajina, sillä niillä on yhteisiä rakenteellisia piirteitä ja kirje on tekstilajina työhakemusta oletettavasti vanhempi ja funktioltaan väljempi: kirje tarkoittaa kirjallista viestiä lähettäjältä vastaanottajalle (Bex 1996: 143–144), kun taas työhakemuksella on spesifimpi viestinnällinen päämäärä (Bhatia 1993: 59–60).

Sähköisen viestinnän kehittymisen myötä sekä kirje että työhakemus ovat saaneet uusia toteutumismuotoja. Perinteisen kirjeen lisäksi työhakemus voi hyödyntää myös sähköpostiviestin tekstilajia. Tämä näkyy vaiheanalyysin tuloksissa sikäli, että monet sähköpostin viestikenttään kirjoitetut hakemukset eivät sisällä MUODOLLISUUDET- tai TEHTÄVÄNIMIKE-vaiheita, sillä ne käyvät ilmi sähköpostiviestin metatiedoista ja itse viestin otsikosta. MUODOLLISUUDET- ja TEHTÄVÄNIMIKE-vaiheiden toteuttamistavoista voi siis päätellä, hyödyntääkö tekstintuottaja tunnusmerkkisesti joitakin työhakemuksen lähitekstilajeja hakemuksessaan. Kirjeeseen liittyy käsitys henkilökohtaisuudesta, ja sähköpostiviestit ovat nykypäivän huoleton tapa viestiä. Myös työhakemukseen voi tuoda näitä piirteitä hyödyntämällä näiden tekstilajien muotoa. Tekstilajit eivät sekoituessaan ota vain muodollisia piirteitä muista lajeista, vaan mukana kulkevat myös piirteiden funktiot ja niihin liittyvät käsitykset (Mäntynen & Shore 2014; Solin 2004). Interdiskursiivisuudessa on siis kyse käytänteiden ja kunkin kielenkäyttäjän tekstihistorian sovittamisesta osaksi sosiaalista toimintaa (ks. Solin 2006: 73).

5.2 Hakemusaineiston tekstilajihybridejä

Kirjeen ja sähköpostin funktion ja muodon hyödyntäminen on yksi tunnusmerkkisimmistä työhakemuksen piirteistä, mutta hakemusaineistossani esiintyy myös muunlaisia tekstilajihybridejä. Poikkeuksellisuus ilmenee niin hakemusten visuaalisuudessa kuin vaiheanalyysin makrorakenteen ”vaillinaisuudessakin”. Näistä ensimmäinen on PowerPoint-esityksen⁷ ja työhakemuksen hybridi (Mirka Peltomaa, liite 1) ja toinen lehtiartikkelin ja työhakemuksen hybridi (Ulla Virtanen 2, kuva 1 s. 28)⁸.

7. PowerPoint-esitystä voi pitää genreinä ainakin rakenteensa perusteella, sillä siinä on hahmotettavissa toistuvia elementtejä (esitysdiat, otsikot ja luettelotekstit, grafiikat, alku- ja loppudiat). Sen sijaan PowerPoint-esityksen viestinnällinen päämäärä jää yleisemmälle tasolle. Tässä tutkimuksessa kuitenkin oletan, että PowerPoint-esitys on genre, inhimillisen ja kielellisen viestinnän muoto, joka voi sekoittua muihin genreihin.

8. Ulla Virtasen kolme muuta työhakemusta ovat muodoltaan perinteisempiä tekstitiedostoja ja rakenteeltaan konventioita noudattavia, tosin niissäkin on enemmän kuvallisuutta (esim. logoja ja hakijan oma kuva) kuin muissa hakemusaineiston teksteissä.

Peltomaan hakemuksessa esiintyy säätelytekstien makrorakenteesta vain neljä vaihetta, jotka ovat TEHTÄVÄNIMIKE, TYÖNANTAJAVIITTAUS, FAKTAT sekä ITSEARVIO. Hakemus poikkeaa visuaalisuudessaan suuresti säätelytekstien prototyypistä: tekstitiedosto on asetettu vaakatasoon ja sen pohja on väritykseltään osaksi violetti. Hakemuksessa noudatetaan työnhakuoppaiden neuvoa persoonallisuuden esille tuomisesta, mutta muiden ohjeiden noudattamisesta ei näy merkkejä. Hakemuksessa on jonkin verran kirjoitusvirheitä (esimerkiksi yhdysmerkeissä ja -sanoissa: *28 vuotias nainen; pidempi kestoista työtä*), eikä siitä selviä, kenelle se on osoitettu. Hakemuksen otsikon perusteella (*Sopisinko avoimeen työtehtäväänne?*) kyseessä on avoin hakemus, jolla ei olekaan ketään tiettyä vastaanottajaa. Hakemuksesta välittyy itsevarma asenne, vaikka puutteitakin tuodaan esille: *ruotsin kielen taitoni on heikkoa*. Peltomaan hakemus ei ilmennä työhakemusta rakenteensa puolesta, mutta viestinnälliseltä päämäärältään se on kuitenkin genren edustaja. Informantin mukaan se on myös tuottanut tulosta: poikkeuksellinen hakemus on johtanut työhaastatteluun ja työpaikan saamiseen.

Työhakemus Ulla Virtanen 2 on lehtiartikkelin muotoon taitettu teksti, jossa työnhakija ikään kuin haastattelee itseään (ks. kuva 1 seuraavalla sivulla). Haettava työpaikka on sanomalehden toimitus. Hakemus erottuu paitsi visuaalisuutensa myös funktionaalisten vaiheidensa osalta: sen MUODOLLISUDET-, LOPETUS- ja LIITTEET-vaiheet ovat joko puutteellisia tai puuttuvat kokonaan. Kirjoittajan rooli tekstissä on sekä ”artikkelin” toimittaja että kohde, haastateltava. Poikkeavasta asetelustaan huolimatta työhakemus Ulla Virtanen 2 sisältää viisi muuta säätelytekstien makrorakenteen funktionaalista vaihetta, jotka toteutuvat selkeästi. Leipäteksti alkaa TYÖNANTAJAVIITTAUKSELLA, joka toteutuu performatiivilla ja työpaikkailmoitukseen viittaamisella:

- (25) [X-]ammattikorkeakoulun viestinnänkoulutusohjelmasta [sic] valmistunut monimediatuottaja [Ulla Virtanen] tarjoaa osaamistaan [Paikkakunnan] Sanomille. Työnhakua innoitti Oikotie-sivustolla ilmoitettu sisällöntekijän avoin työpaikkailmoitus. (Ulla Virtanen 2.)

Esimerkki 25 voisi olla peräisin prototyypisestä työhakemuksesta persoonamuotoa lukuun ottamatta. Lehtiartikkelin tekstilaji pakottaa kirjoittajan viittaamaan itseensä yksikön kolmannella persoonalla, vaikka työhakemuksen prototyypinen persoonamuoto on yksikön ensimmäinen. Myös FAKTAT-vaiheen osalta työhakemus Ulla Virtanen 2 on melko tyyppillinen työhakemus. Hakemuksen FAKTAT-vaihe koostuu työkokemuksen ja osaamisen esittelystä sekä muiden antamasta palautteesta. TOIVE-vaihe on monipuolisesti rakennettu hyödyntäen kaikkia säätelytekstien makrorakenteen asettamia askeleita – siinä ilmaistaan palkkatoive, luodaan yhteys, toivotaan tapaamista ja tarjotaan lisätietoja.

Kun toinen tekstilaji omaksutaan työhakemuksen muodoksi kokonaisuudessaan eikä vain yhden osion myötä, genrehybridissä ei ole enää kyse *genreupotuksesta* (*genre embedding*), vaan voidaan puhua jopa toisen genren omimisesta (*genre appropriation*) (Mäntynen & Shore 2014). Toista tekstilajia käytetään niin vahvasti uudessa muodossa, että kirjoittaja on Mäntynen ja Shoren käsittein jopa ominut lehti-

KOTIIMAA

Monimediatoimittaja etsii työtä

[KAUPUNKI
Ulla Virtanen]

[X]-ammattikorkeakoulun viestinnänkoulutusohjelmasta valmistunut monimediatoimittaja [Ulla Virtanen] tarjoaa osaamistaan [Paikkakunnan] Sanomille. Työnhakua innosti Oikotie-sivustolla ilmoitettu sisällöntekijän avoin työpaikkailmoitus. Keväällä 2010 monimediatoimittajaksi (medianomi AMK) valmistunut [Virtanen] hallitsee sanomalehtikirjoittamisen lisäksi myös verkko- ja radio- ja televisiotuotannon.

– Tämä työ on kuin minulle tehty, [Virtanen] kertoo.

– Alan paras koulutus ja työkokemus takaavat, että tietoni ja osaamiseni ovat ajan tasalla. Olen myös tottunut työskentelemään paineen alla.

Opiskeluaikana [Virtanen] toimitti verkkouutisia [Y]-verkkolehteen yhdessä muiden toimittajaopiskelijoiden kanssa. Lehteä tehtiin ammattimaisella otteella usean vuoden ajan. Opiskelujen ohella hän myös tuotti useita videoita [X]:in verkkokursseille. Jo opiskeluaikana [Virtanen] tunnettiin ahkeruudesta ja nopeasta oppimiskyvyistä.

– Tein useita tilaustöitä keikkatöinä opiskellessäni. Näiden joukossa oli paljon etenkin videotuotantoa. Ohjasin, kuvasin ja editoin lyhytdokumentteja muun muassa [Z:n hallitukselle] sekä [Z:n palveluille]. Vastasin myös silloisen [järjestön Opetus ja oppiminen] -koulutuksen videomateriaalista. Osaamisen nähtiin, ja tämä oli kai syy, miksi [X]-ammattikorkeakoulu päätti palkata minut heti päivä valmistumisen jälkeen.

Mycs sosiaalinen media on tuttu väline [Virtaselle]. [Opetuskeskuksessa] hän vastasi videotuotannon lisäksi yksikön

Kuva 1.
Lehtiartikkeli työhakemuksena.

[kuva poistettu]

tiedottamisesta muun muassa Twitteriä ja Facebookia hyödyntäen. [Virtanen] koettiin helposti lähestyttävänä, ja hän oli lehtoreiden keskuudessa pidetty kouluttaja.

Vaikka [Alue]-Suomesta on tullut [Virtaselle] toinen koti, [Sijainti]-Suomi kutsuu silti [Paikkakunnan] tyttöä kotiin. Tästä syystä [Paikkakunnan] asiat kiinnostavat häntä. Nuori monimediatoimittaja tarjoaa osaamistaan [€€€] euron kuukausipalkalla.

– Uskon, että toisin [Paikkakunnan] Sanomien toimitukseen tuoreita ideoita ja näkökulmia, [Virtanen] pohtii.

– Olsi unelmieni täyttymys työskennellä toimituksessa, jonka lehteä lukemalla alun perin kiinnostuin toimittajan työstä. Tulisin mielelläni kertomaan osaamisestani myös kasvotusten.

Lisätietoja [Ulla Virtasen] työskentelystä saa hänen suositteleviltaan verkkotuotannon suunnittelija [Seppo Suosittelevilta (040 123456)] ja koulutuspäällikkö [Sirpa Suosittelevilta (040 123456)].

artikkelin tekstilajin työhakemusta varten. Kyse on makrorakenteen tasoisesta intertekstuaalisuudesta. (Ma.) Lehtiartikkelin ja työhakemuksen yhdistäminen asettaa työnhakijan sekä toimittajan että haastateltavan rooliin, ja kokonaisratkaisu saattaa hämmäntää vastaanottajaa. Hakemus Ulla Virtanen 2 hyödyntää Mirka Peltomaata kattavammin säätelytekstien makrorakenteen erilaisia vaiheita. Informantin mukaan lehtiartikkeli työhakemuksena ei kuitenkaan johtanut työhaastatteluun tai työpaikan saamiseen.

5.3 Työhakemus osana promotionaalista genreyhdyskuntaa

Työhakemuksella on vahvat juuret promotionaalisuudessa, eikä markkinoiva funktio ole nykypäivänäkään kadonnut, päinvastoin. Bhatia (1996 [1988]: 159) pitää promotionaalisuutta niin vahvana osana työhakemuksen genreä, että hän laskee markkinointikirjeen ja työhakemuksen samaan tekstilajiin, sillä näillä molemmilla on yhteinen viestinnällinen päämäärä: markkinoivan tuotteen (työhakemuksen tapauksessa työnhakijan) positiivisten puolten esittely, tarpeen luominen ja myyminen. Lisäksi työhakemus muistuttaa markkinointikirjettä viestintäkanavaltaan (kirjoitettu kieli) ja muodoltaan (kirje). (Mp.) Bhatian (1996 [1988], 1993, 2004) mukaan työhakemus kuuluu promotionaaliseen genreen yhdessä mainosten, kirjaesittelyiden ja muiden markkinointigenrejen kanssa. Markkinoiva tyyli on yleistynyt moniin sellaisiin tekstilajeihin, joissa sitä ei ole aikaisemmin ollut; kirjallisuudessa on katsottu, että markkinointidiskurssi kolonisoi toisentyypisiä diskursseja (Catenaccio 2008: 11; Fairclough 1992; myös Bhatia 1997b, 2000, 2004). Työhakemus on viestinnällisesti markkinoiva tekstilaji, jolloin jäsenyys promotionaalisessa genreyhdyskunnassa on perusteltu (Bhatia 2004; Shaw 2006: 9). Työhakemuksella on myös samoja tavoitteita kuin muilla hakemuksilla ja anomuksilla, joita voi niin ikään pitää markkinoivina genreinä.

Työnhakuoppaiden, työhakemusmallien ja työnhakuasiantuntijoiden sanastossa työhakemuksen promotionaalisuus on vahvasti läsnä. Työhakemus on oppaiden mukaan ”itsensä myymistä” tai ”markkinointikirje” (PCV05, TV09, TH96, TT86). Helsingin yliopiston Urapalvelujen tuottaman esitteen otsikko on *Miten markkinoin osaamistani?* (2005). Suomen Kuvalehden artikkelissa urakonsultti Johanna Kivimäki toteaa, että ”CV on työnhakijan tuoteseloste”, kun taas ”työhakemus on myyntikirje” (SK 2013: 26). Työhakemusten markkinoiva funktio lienee ollut selvä alusta alkaen. Toimintatyyppinä työhakemus on säilynyt samana: tekstin tarkoituksena on esitellä perusteita hakijan palkkaamiselle ja sen tavoitteena on päästä työhaastatteluun. Työhakemuksen promotionaalista luonnetta korostetaan jo vuoden 1986 oppaassa (TT86).

Promotionaalisen genrekolonian tekstilajien viestinnällinen päämäärä on vaikuttaa tekstin lukijaan ja saada tämä toimimaan tekstin tavoitteiden toteuttamiseksi. Strategiana promotionaaliset genret käyttävät muun muassa positiivista evaluaatiota, joka toteutuu kielenkäytössä. (Shaw 2006: 2.) Säätelytekstit vahvistavat tätä promotionaalisuuden eetosta. Niiden mukaan työhakemukseen kuuluu ”myönteisyyden periaate” (TV09), joka ei salli vähättelyä (TV09, AT08, TT86, NTE09).

Vaikka työhakemuksen tekstilaji on luonteeltaan promotionaalinen, se voi sisältää paljon ei-promotionaalista diskurssia (ks. Shaw 2006: 9). Tämä ilmenee jo työ-

hakemuksen makrorakenteen vaiheista, joiden funktiot eivät välttämättä ole markkinoivia. Esimerkiksi FAKTAT-vaiheen funktio on informatiivinen ja MUODOLLISUUDET-vaiheen funktio metatekstuaalinen. Tästä syystä myöskään hakemusaineistossa promotionaalisuus ei nouse kohosteiseksi piirteeksi. Promotionaalisuus on hakemusaineistossa läsnä tekstilajin funktiossa, ja joissakin työhakemuksissa markkinoiva funktio korostuu esimerkiksi markkinoivissa otsikoissa tai leipätekstin osioissa. Näissä jaksoissa tulkinta promotionaalisuudesta syntyy esimerkiksi käyttämällä kolmatta persoonaa itseen viitattaessa ja hyödyntämällä mainosten sanastoa.

Säätelyaineiston kannustama promotionaalisuus ei kuitenkaan puske hakemusaineistosta läpi kautta linjan: osassa hakemuksista esiintyy jopa markkinoivaan diskurssiin kuulumatonta vähättelyä tai kieltoja.

- (26) Opetuskokemusta minulle on kertynyt *vasta* opetusharjoittelujen ja alakoulun opettajan sijaisuuden myötä, mutta intoa ja motivaatiota opettajana kehittymiseen ja uuden oppimiseen riittää sitäkin enemmän. (Riikka Nieminen.)
- (27) – – projekti varmasti helpottaisi työtarjouksien saamista: Olen *vasta* vaihtamassa [x-]kieltä pääaineekseni, joten *en saa vielä hakea* harjoittelupaikkoja (vaikka kovasti haluaisinkin) *enkä liittyä* [x-]kielen laitoksen avoimia työpaikkoja – sähköpostilistalle. (Risto Ekström 1.)
- (28) Työssäni koin enemmän onnistumisia, mutta *vastoinkäymisetkin* opettivat paljon motivoiden yhä parempiin suorituksiin. (Pekka Saarinen 2.)

Vähättely ilmenee fokuspartikkelin *vasta* käytössä (esimerkit 26, 27), suorissa kielto- ja kiellon sekä negatiivistarkoitteisen sanaston käytössä (esimerkki 28). Vähättelyn ja kiellon sekä negatiivisten adjektiivien ja NP:iden esiintyminen hakemusaineistossa osoittaa sen, että myös promotionaalisessa tekstilajissa ei-promotionaalinen diskurssi on mahdollinen tai jopa tavallinen ja että eri teksti-ilmentymissä promotionaalisen diskurssin käyttö vaihtelee (ks. Shaw 2006: 9, 11). Hakemusaineiston työnhakijoilla olisi periaatteessa mahdollisuus hyödyntää mainoskieltä erottuakseen joukosta, mutta suurin osa ei ota tällaista riskiä (ks. Solin 2009: 265).

6 Lopuksi

Työhakemuksen tekstilajin heterogeeninen säätelytekstien joukko muodostaa melko tarkat puitteet työhakemuksen rakenteelle. Hakemusaineiston analyysi monipuolistaa säätelyaineiston antamaa kuvaa tekstilajista. Samalla se paljastaa makrorakenteen häilyvyyden ja vaihtoehtoiset osat. Säätelytekstien perusteella työhakemuksen makrorakenteen hahmottaminen on melko mutkatonta, mutta hakemusaineiston rakenteellinen analyysi tuo esille monia vaiheanalyysin ongelmia ja haasteita.

Vaikka kaikki vaiheet eivät toteudu kaikissa hakemusaineiston teksteissä, niitä kaikkia voi silti pitää työhakemuksina. Swalesin genremääritelmä sallii lajin edustajan varioinnin (Swales 1990: 49–52), eikä enemmistö hakemusaineiston työhakemuksista ole prototyyppisyyden asteeltaan lajin täydellisiä edustajia. Niitä kaikkia kuitenkin yhdistää sama viestinnällinen päämäärä, tavoite saada töitä, mikä on Swalesin mukaan tärkein genren määrittäjistä (mts. 46–49).

Työhakemus on intertekstuaalinen ja interdiskursiivinen tekstilaji, jonka suhteet muihin teksteihin ja genreihin näkyvät teksti-ilmentymien tasolla. Työhakemuksen MUODOLLISUUDET- ja TEHTÄVÄNIMIKE-vaiheet ovat visuaalisia laukaisijoita tulkitaan työhakemuksen tekstilajista. Jos nämä vaiheet puuttuvat, työhakemus muistuttaa enemmän kirjettä. Työhakemusta voikin pitää kirjeen alatekstilajina, sillä vaikka niillä on yhtenäisiä rakennepiirteitä, kirje on tekstilajina vanhempi ja funktioltaan väljempi. Kirjeen tekstilaji on saanut sähköisen muodon, sähköpostin, josta myös sen alatekstilaji työhakemus ammentaa.

Hakemusaineistossa esiintyy myös kokonaisvaltaisempaa interdiskursiivisuutta. Työhakemukselle ominaista on kirjeen tekstilajin hyödyntäminen, mutta hakemusaineistossa esiintyy myös erityisempiä genrehybridejä. Kaksi työhakemusta lainaa muotoa toiselta tekstilajilta: toinen sekoittaa hakemukseensa PowerPoint-esityksen, toinen lehtiartikkelin genreä. Nämä työhakemukset ovat tärkeitä työhakemuksen tekstilajin variaation osoittamiseksi ja lajin rajojen määrittämiseksi. Ne kyseenalaistavat säätelyteksteistä koostetun prototyypin ja asettavat vastaanottajat vaikeaan tilanteeseen päättämään siitä, mikä on genren puitteissa mahdollista. Toisen genren omijat ovat esimerkkejä genren uudistamisesta tai hallitsemattomuudesta. Tämä tutkimus vihjaa, että myös lehtiartikkelin ja PowerPoint-esityksen genret saattavat olla läheisiä työhakemuksen genrelle; vihjeen todentaminen vaatii suurempaa hakemusaineistoa ja jatkotutkimusta.

Interdiskursiivisuus työhakemuksessa näkyy lisäksi sen promotionaalisesta funktiosta. Säätelyaineistossa työhakemuksen markkinoivuus korostuu, sillä ohjeissa puhutaan muun muassa ”myymisestä”, ”myyntikirjemäisyydestä” ja ”markkinoinnista”. Sen sijaan hakemusaineiston työhakemuksissa promotionaalisuus ei nouse merkittävästi esille. Koska työhakemus on viestinnälliseltä päämäärältään markkinoiva, promotionaalisuutta ei välttämättä tarvitse korostaa sisällön tasolla. Markkinoiva diskurssi ei näytä korostuvan työhakemuksissa, mutta se ei vähennä tekstilajin promotionaalisia tarkoituksia. (Ks. Shaw 2006.)

Fennistit eivät ole tutkineet aiemmin työhakemuksen tekstilajia, joten tämä artikkeli kutsuukin jatkotutkimusta haastamaan ja tarkentamaan tässä esitettyjä tuloksia. Henkilökohtaisten tekstien tutkiminen vaatii aineiston kerääjältä tavallista enemmän ponnisteluja, mutta sosiaalisen median aikakaudella yksityisetkin tekstit ja niitä tutkimukselle ystävällisesti luovuttavat informantit ovat yhä helpommin kielentutkijan löydettävissä. Viestintäteknologian kehitys on mahdollistanut paitsi erilaisten aitojen tekstien löytämisen, myös niiden helpon ja nopean siirtämisen, järjestämisen ja käsittelyn.

Tässä tutkimuksessa esitettyjä työhakemuksen vaiheita olisi syytä tarkastella erilaisissa aineistoissa: painottuvatko vaiheet eri tavoin esimerkiksi eri-ikäisten tai eri alojen työhakemuksissa? Eri alojen ja erilaisten työpaikkojen työnhaun tutkiminen voisi

auttaa ymmärtämään, millaisia spesifisiä piirteitä kuuluu tiettyjen alojen työnhakuun, ja näin käsitys työhakemuksen makrorakenteestakin tarkentuisi. Myös tekstilajin perusteellinen diakroninen tarkastelu on paikallaan. Ovatko jotkin työhakemuksen vaiheet katoamassa, tai korostuuko tietty vaihe tietyllä aikakaudella? Oma tutkimukseni viittaisi esimerkiksi siihen, että MUODOLLISUUDET- ja TEHTÄVÄNIMIKE-vaiheet jättäytyvät pois sähköpostina lähetetyissä hakemuksissa. Lisäksi tutkimukseni vihjaa, että työhakemuksen funktionaalisuus kokonaisuudessaan olisi tarkentumassa ja että markkinoiva diskurssi olisi suomalaisissa työhakemuksissa vähäistä. Tutkimisen arvoisia jatkokysymyksiä olisivat esimerkiksi seuraavat: Miten suomalaisten työhakemukset ovat muuttuneet? Onko markkinoiva diskurssi lisääntynyt? Miten viestintäteknologiset mahdollisuudet muokkaavat työhakemuksen tekstilajia?

Genrejen ryhmittymisen erilaiset näkökulmat voisivat valottaa työnhakuprosessia työhakemuksen kannalta perusteellisemmin. Esimerkiksi työnhaun erilaisten genreketjujen tarkastelu tarjoaisi näkökulman työnhaun prosessiin ja sen kielelliseen toteutukseen. Samalla voisi nostaa keskiöön työnhakijoiden tekstilajin tajun ja työhakemuksen kirjoittamisen kehittymisen. Jotta työhakemuksen onnistumista voitaisiin arvioida kattavasti, olisi hedelmällistä tarkastella yhden työpaikan rekrytointiprosessia siten, että tarkastelussa olisivat kaikki samaa työpaikkaa hakevat työhakemukset. Onko suhde tekstilajin normatiiviseen prototyyppiin samanlainen kaikilla jatkoon pääseillä? Tällainen kontekstisidonnaisempi tutkimus voisi antaa enemmän tietoa siitä, auttavatko tekstilajitaidot työnhaussa.

Työhakemusta voisi myös tutkia yhdenlaisena identiteettiä rakentavana genrenä, sillä siinä keskiössä ovat kirjoittaja itse, hänen ominaisuutensa ja elämänsä. Tutkimuksessani esiintyy lisäksi muutama viittaus kirjoittajan sukupuoleen, ja kaikki nämä viittaukset ovat naisten tekemiä. Sukupuolinäkökulma työhakemuksissa olisikin kiinnostava: Näkyykö sukupuoli työhakemuksissa? Käyttävätkö naiset erilaisia strategioita kuin miehet?

Työhakemuksen lähitekstilajit – kuten ansioluettelo, työpaikkailmoitus, hylkäyskirje, suosituskirje – ovat kielentutkimuksen kannalta toistaiseksi tutkimatta (ks. kuitenkin Laaksonen 2002). Työnhaun diskurssissa on siis paljon tutkimattomia tekstilajeja, joihin lingvistisesti voitarttua.

Tekstilajiteoriat tarkentuvat ja uudistuvat niitä sovellettaessa ja kyseenalaistettaessa. Samalla (kieli)tieteellinen keskustelu ihmistoiminnan muodoista ja olemuksesta sekä niiden syistä ja seurauksista jatkuu.

Lähteet

Aineistolähteet

Säätelyaineisto

Oppaat

AT08 = NIKKILÄ, MATTI 2008: *Avaimet työelämään*. Tampere: Veltor.

NTE09 = LINTULA, ANNI – VALKAMA, MERI 2009: *Nuoren toimittajan eloonjäämisopas*.

- Jyväskylä: Gummerus kustannus & Ajatus Kirjat.
 TH96 = KUSÉNIUS, LASSE 1996: *Työnhaku*. Vantaa: Pagina Oy.
 TV09 = KAUPPINEN, ANNELI – NUMMI, JYRKI – SAVOLA, TEA 2009: *Tekniikan viestintä. Kirjoittamisen ja puhumisen käsikirja*. Helsinki: Edita.
 TT86 = ELORANTA, RISTO 1986: *Tehokas työnhaku. Työnhakijan opas*. Jyväskylä: Gummerus.
 VT05 = REPO, IRMA – NUUTINEN, TAHVO 2005: *Viestintätaito. Opas aikuisopiskelun ja työelämän vuorovaikutustilanteisiin*. Helsinki: Otava.

Verkkolähteet

- Aarresaari = Aarresaari <http://www.aarresaari.net/pdf/tyohakemusmalli.pdf> (11.2.2013).
 Mol.fi = Työ- ja elinkeinotoimisto <http://www.avosto.net/a-ura/opas/hakemusmalli.pdf> (11.2.2013).
 Monster = Monster <http://monster.almamedia.fi/aineistot/cv/Hakemusmalli.pdf> (11.2.2013).

Haastattelut

- Heidi Hiltusen haastattelu 23.1.2013.
 Susanna Rantasen haastattelu 31.1.2013.

Hakemusaineisto (nimet muutettu)

Angervo Elina	Peltomaa Mirka
Ekström Risto 1	Repo Teija
Ekström Risto 2	Romppainen Saku
Ekström Risto 3	Saarinen Pekka 1
Helasmaa Minerva	Saarinen Pekka 2
Helomaa Arttu	Sippola Tuulia 1
Juvonen Raimo	Sippola Tuulia 2
Korhonen Inka	Vierto Sanna 1
Kortteinen Liisa 1	Vierto Sanna 2
Kortteinen Liisa 2	Vikman Anna 1
Kortteinen Liisa 3	Vikman Anna 2
Kuusinen Anu	Virtanen Ulla 1
Lehto Pirkka	Virtanen Ulla 2
Nieminen Riikka	Virtanen Ulla 3
Ollila Kirsi	Virtanen Ulla 4

Kirjallisuuslähteet

- ARPPE, ANTTI – LOUNELA, MIKKO 2012: Aineiston edustavuudesta ja luotettavuudesta. – Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (toim.), *Genreanalyysi. Tekstilajitutkimuksen käytäntöä* s. 302–307. Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 29. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. <http://scripta.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk29/>.
 ASKEHAVE, INGER – SWALES, JOHN 2001: Genre identification and communicative purpose. A problem and a possible solution. – *Applied Linguistics* 22 s. 195–212.
 BAHTIN, M. M. 1981: Discourse in the novel. – Michael Holquist (toim.), *The dialogic imagi-*

- nation. Four essays by M. M. Bakhtin* s. 259–422. Venäjistä englanniksi kääntänyt Caryl Emerson ja Michael Holquist. Austin: University of Texas Press.
- 1986: *The problem of speech genres & other late essays*. Venäjistä englanniksi kääntänyt Vern W. McGee. Texas: University of Texas Press.
- BEX, TONY 1996: *Variety in written English. Text in society. Societies in text*. London: Routledge.
- BHATIA, VIJAY K. 1996 [1988]: Nativization of job application. A microethnographic study. Paper presented at the XIV International Association of Language and Business, Reutlingen, West Germany. – Robert J. Baumgardner (toim.), *South Asian English. Structure, use, and users. English in the global context* s. 158–173. Illinois: University of Illinois Press.
- 1993: *Analysing genre. Language use in professional settings*. Essex: Pearson Education Limited.
- 1997a: The power and politics of genre. – *World Englishes* 16 s. 359–371.
- 1997b: Genre-mixing in academic introductions. – *English for Specific Purposes* 16 s. 181–195.
- 2000: Genres in conflict. – Anna Trosborg (toim.), *Analysing professional genres* s. 149–161. Amsterdam: John Benjamins.
- 2004: *Worlds of written discourses. A genre-based view*. London: Continuum.
- CATENACCIO, PAULA 2008: Press releases as a hybrid genre. Addressing the informative/promotional conundrum. – *Pragmatics* 18 s. 9–31.
- FAIRCLOUGH, NORMAN 1992: *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- 2003: *Analysing discourse. Textual analysis for social research*. London: Routledge.
- FOWLER, ALASTAIR 1982: *Kinds of literature. An introduction to the theory of genres and modes*. Oxford: Clarendon Press.
- HASAN, RUQAIYA 1989 [1985]: The structure of a text. – M. A. K. Halliday & Ruqaiya Hasan, *Language, context, and text. Aspects of language in a social-semiotic perspective* s. 52–69. Oxford: Oxford University Press.
- 1996: *Ways of saying. Ways of meaning*. Open Linguistics Series. London: Cassell.
- HEIKKINEN, VESA – HIIDENMAA, PIRJO – TIILILÄ, ULLA 2000: *Teksti työnä, virka kielenä*. Helsinki: Gaudeamus.
- HEIKKINEN, VESA – LAUERMA, PETRI – TIILILÄ, ULLA 2012: Intertekstuaalisuus. – Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiirilä & Mikko Lounela (toim.), *Genreanalyysi. Tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 100–111. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisu 169. Helsinki: Gaudeamus.
- HEIKKINEN, VESA – LOUNELA, MIKKO 2008: Small corpus, great institution – and an attempt to understand them. – Erich Steiner & Stella Neumann (toim.), *Proceedings of the 19th European Systemic Functional Linguistics Conference and Workshop 23rd–25th July 2007, Saarbrücken, Germany* s. 1–32. http://scidok.sulb.uni-saarland.de/frontdoor.php?source_opus=1690&la=en (26.2.2013).
- HEIKKINEN, VESA – VOUTILAINEN, EERO – LAUERMA, PETRI – TIILILÄ, ULLA – LOUNELA, MIKKO (toim.) 2012: *Genreanalyysi. Tekstilajitutkimuksen käsikirja*. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisu 169. Helsinki: Gaudeamus.
- HONKANEN, SUVI – TIILILÄ, ULLA 2012: Jaksoanalyysi osana tekstilajitutkimusta. – Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiirilä & Mikko Lounela (toim.), *Genreanalyysi. Tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 208–227. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisu 169. Helsinki: Gaudeamus.
- ISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2004: *Iso suomen kielioppi*. Suomalaisen

- Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 950. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- JUVONEN, RIIITA – VIRTANEN, MIKKO – VOUTILAINEN, EERO 2012: Fennistisen tekstilajitutkimuksen suuntia. – Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiirilä & Mikko Lounela (toim.), *Genreanalyysi. Tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 453–469. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 169. Helsinki: Gaudeamus.
- KALLIOKOSKI, JYRKI 2002: Tekstilajin taju. – Ilona Herlin, Jyrki Kalliokoski, Lari Kotilainen & Tiina Onikki-Rantajääskö (toim.), *Äidinkielen merkitykset* s. 147–159. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2006: Tekstilajin taju ja toisella kielellä kirjoittaminen. – Anne Mäntynen, Susanna Shore & Anna Solin (toim.), *Genre – tekstilaji* s. 240–265. Tietolipas 213. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KOSKELA, SANNI 2013: *Työhakemus tekstilajina*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos, suomen kieli.
- LAAKSONEN, MARIANNE 2002: *Englanninkieliset ilmaiset työpaikkailmoituksen osana*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- LARJAVAARA, MATTI 2007: *Pragmasemantiikka*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LOUNELA, MIKKO 2008: A process model for composing high-quality text corpora. – 6th *International Conference on Language resources and Evaluation Proceedings* s. 87–90. European Language Resources Association. http://www.lrec-conf.org/proceedings/lrec2008/pdf/30_paper.pdf (26.2.2013).
- Miten markkinoin osaamistani? Työnhaun opas*. Helsinki: Helsingin yliopiston Ura- ja rekrytointipalvelut 2005. http://www.helsinki.fi/urapalvelut/materiaalit/tyonhaun_opas.pdf (6.3.2013).
- MÄNTYNEEN, ANNE 2006a: Näkökulmia tekstin ja tekstilajien rakenteeseen. – Anne Mäntynen, Susanna Shore & Anna Solin (toim.), *Genre – tekstilaji* s. 42–71. Tietolipas 213. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2006b: Referointi tekstilajipiirteinä. – Markku Haakana & Jyrki Kalliokoski (toim.), *Referointi ja moniäänisyys* s. 258–281. Tietolipas 206. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- MÄNTYNEEN, ANNE – SHORE, SUSANNA 2014: What is meant by hybridity? An investigation of hybridity and related terms in genre studies. Artikkelikäsitkirjoitus.
- NIEMINEN, TOMMI 2010: *Lajien synty. Tekstilaji kielitieteen semioottisessa metateoriassa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- PIETIKÄINEN, SARI 2000: Kriittinen diskurssintutkimus. – Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi & yhteisö* s. 191–217. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- PIETIKÄINEN, SARI – MÄNTYNEEN, ANNE 2009: *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- RAHTU, TOINI 2012: Tekstilaji avaimena ironiseen tulkintaan. – Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiirilä & Mikko Lounela (toim.), *Genreanalyysi. Tekstilajitutkimuksen käytäntöä* s. 233–264. Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 29. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. <http://scripta.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk29/>.
- SCOLLON, RON 1997: Handbills, tissues, and condoms. A site of engagement for the construction of identity in public discourse. – *Journal of Sociolinguistics* 1 s. 39–61.
- SHAW, PHILIP 2006: Evaluative language in evaluative and promotional genres. – Gabriella g. Del Lungo Camiciotti, Maria Dossena & Belinda Crawford Camiciottoli (toim.), *Variation in business and economics discourse. Diachronic and genre perspectives* s. 1–13. Roma: Officina Edizioni.

- SHORE, SUSANNA – MÄNTYNEEN, ANNE 2006: Johdanto. – Anne Mäntynen, Susanna Shore & Anna Solin (toim.), *Genre – tekstilaji* s. 9–41. Tietolipas 213. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SK 2013 = JÄRVINEN, ELINA 2013: Tuloshakuinen, innostava, positiivinen. – *Suomen Kuvalehti* 12/2013 s. 24–31.
- SOLIN, ANNA 2004: Intertextuality as mediation. On the analysis of intertextual relations in public discourse. – *Text* 24 s. 267–296.
- 2006: Genre ja intertekstuaalisuus. – Anne Mäntynen, Susanna Shore & Anna Solin (toim.), *Genre – tekstilaji* s. 72–95. Tietolipas 213. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2009: Kirjoittava minä yliopistojen opetusportfolioissa. – Vesa Heikkinen (toim.), *Kielen piirteet ja tekstilajit. Vaikuttavia valintoja tekstistä toiseen*. s. 250–268. Tietolipas 229. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SWALES, JOHN 1990: *Genre analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 2004: *Research genres. Exploration and applications*. Cambridge: Cambridge University Press.
- TEM 2013 = Työ- ja elinkeinoministeriö 2013: Työllisyyskatsaus / joulukuu 2013. <http://www.tem.fi/files/38564/JOULU13.pdf> (22.2.2014).
- TIILILÄ, ULLA 2000: Tapaus päivähoitopäätös. – Vesa Heikkinen, Pirjo Hiidenmaa & Ulla Tiililä, *Teksti työnä, virka kielenä* s. 215–266. Helsinki: Gaudeamus.
- 2007: *Tekstit viraston työssä. Tutkimus etuuspäätösten kielestä ja konteksteista*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1108. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- TIITTULA, LIISA 2012: Haastattelut tekstilajitutkimuksessa. – Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (toim.), *Genreanalyysi. Tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 423–432. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 169. Helsinki: Gaudeamus.
- VISAKKO, TOMI 2007: *Elokuva-arvostelut ja arvottamisen retoriikka*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- VUORIJÄRVI, AINO 2013: *Tekstilaji ja yhteisö. Ammattikorkeakoulun opinnäytetyön diskussio tekstinä*. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.
- YLI-VAKKURI, VALMA 1989: Suomalaisen puhuttelun piirteitä. – *Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja XXXVI* s. 43–74. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto.

Liite 1

PowerPoint-esityksen ja työhakemuksen hybridi

SOPISINKO AVOIMEEN TYÖTEHTÄVÄÄNNE?

Olen:

28 vuotias nainen [Paikkakunnalta] ja etsin toista työtä lisäansioksi. Toivon työn sisältävän asiakaspalvelua, jossa voin olla tekemisissä erilaisten ihmisten kanssa. Ensisijaisesti toiveenani olisi, että voisin tehdä työtä kotoa käsin ja että työ olisi monipuolista sekä haastavaa. Korkean työmoraalin vuoksi en jaska lorvimista, joten toivon työtehtävien täyttävän työaikani. Haluan sitoutua työhöni, joten toivon työpaikan tarjoavan pidempi kestoista työtä.

[kuva poistettu]

[Mirka Eliisa Peltomaa]
E-mail: [mirkapeltomaa@palvelin.com]
Syntymäaika- ja paikka: [xx.xx.19xx, Kunta]
Siviilisääty: Avoliitossa
Puh: [040123456]

KOKEMUKSENI TYÖELÄMÄSTÄ

(5 VIIMEISINTÄ TYÖPAIKKAA):

[Yhtiö] Oyj xx.xx.nnnn-xx.xx.nnnn.

Aloitin [Yhtiöllä] työskentelyn [Osasto 1:llä] 2007 ja siirryin [Osasto 2:lle] 2010 keväällä. [Osasto 1:ssä] tein pääasiassa [aineistojen] selvittelyä, otin vastaan palvelupyynnöitä ja valvoin eri asiakkaan järjestelmiä.

Päivittäisiin tehtäviin [Osasto 2:ssa] kuului asiakkaiden neuvominen eri [aineisto-ongelmissa, tilausliikenteen valvominen, dokumenttien laatiminen sekä HR- ja [tietty] ohjelmisto] tehtävät. Työvälineenä oli pääasiassa [Ohjelmisto] ja yrityksen sisäiset järjestelmät. Kommunikointi asiakkaisiin tapahtui puhelimitse tai sähköpostilla. Koulutin myös uusia työntekijöitä - suomalaisia sekä intialaisia - ja laadin useita ohjeita suomen sekä englannin kielellä.

[Yritys] Oy xx.xx.vvvv-xx.xx.vvvv

Työskentelin palveluneuvojana [Yritys] Oy:llä. Päävastuualueeseeni kuului luotonvalvonnan ja laskutuksen puheluihin vastaaminen, joiden yhteydessä hoidettiin muun muassa asiakkaiden maksusuunnitelmia ja laskutusasioita. Näiden ohessa tein myös uusia [z-]sopimuksia asiakkaille.

Työvälineenä käytössä oli [Ohjelmisto-] käyttöjärjestelmä.

[Firma] Oyj, Helsinki xx.xx.vvvv-xx.xx.vvvv

Toimin palveluneuvojana puhelimitse [Firma] Oyj:llä. Työtehtäviini kuuluivat uusien [asiakkuuksien] avaukset, asiakasneuvonta suomen ja englannin kielellä (inbound) sekä vanhojen asiakkaisiin kontaktointi (outbound).

[Maa]Oy, Savonlinna xx.xx-xx.xx.vvvv

Kassatyöskentely sekä asiakkaiden opastaminen suomen ja englannin kielellä. Tavaroiden purku ja niiden esille laittaminen vähittäistavarakaupassa.

[Instituutio] Oyj, [Paikkakunnan yksikkö] xx.xx.vvvv-xx.xx.vvvv.

Asiakasneuvoja puhelinvaihteessa

Erilaisten tilausten, reklamaatioiden ja ilmoitusten vastaanotto puhelimesa suomen ja avustavasti ruotsin kielellä. Yhteenvedojen laadinta ja tilausvahvistusten teko sähköisesti. Uusien työntekijöiden perehdyttäminen. Syväosaaja kuljetuspalvelu atk- ohjelmalle ja kuljetuspalvelun vastaava.

KOULUTUKSENI:

TUTKINNOT:

[Paikkakunnan ammattiopisto, Paikkakunta vvvv]
Taloushallinnon merkonomi
Opinnäytetyö [”Opinnäytetyön otsikko”]

[Opisto 2], [Paikkakunta] vvvv- (kesken)
Tieto- ja viestintätekniiikan perustutkinto, datanomi

KURSSIT:

[Ohjelmisto] FI/CO [Verkko-opisto] xx/vvvv-xx/vvvv

[Ohjelmisto] Overview vvvv, kahden päivän kestoinen [Ohjelmiston] peruskurssi.

Englannin kielen preppauskurssi 2009-2010, [Yhtiö Oyj:n] työntekijöiden englannin kielen kertauskurssi, n. Puolen vuoden kestoinen

[Technology Academy (1) xx.-xx.xx.vvvv, Paikkakunta]

Vuorovaikutus 2-verkkokurssi pv.-pv.kk.vvvv [Instituutio] Oyj:llä

Palvelun laatu, kommunikointi, tulos-panos-edellytys-malli, asiakas kohtaaminen puhelimesi, asiakas kohtaaminen sähköpostilla, vastaväite ja reklamaatio.

MUUTA?

- Kielitaitoni rajoittuu äidinkielen (suomi) lisäksi englannin kieleen. Ruotsia ymmärrän, mutta kommunikointini ruotsin kielellä on suullisesti heikkoa.
- Atk- taidot ovat hyvät. Olen usean vuoden ajan kehittänyt atk- taitojani koulujen lisäksi työtehtävissä ja viimeisimmässä työpaikassa it- konsulttina hyvät atk- taidot olivat välttämättömät.
- Työminäni on luonteeltaan rohkea, ahkera, joustava, periksi antamaton, idearikas ja hiukan työholisti. Vapaa-ajalla käyn salilla, pyöritän omaa yritystä ja rakastan elokuvien katsomista. En omista lapsia, mutta yksi murrosikäinen koira on eksynyt talouteeni! Erilaiset persoonat on aina kiinnostanut minua, joten siksi kaipuu asiakaspalvelutehtäviin.

The job application as genre

The article examines job applications from the perspective of genre. The focus is on structure and intertextuality. The article emphasises communicational purpose as the central notion of genre. The structure of the job application is examined using Swales' move-structure analysis method.

The corpus of this study consists of two parts. The regulation-text corpus includes eight guidebooks, three online job application models and two interviews with recruitment specialists. The job application corpus comprises 30 job applications, written by 20 applicants.

Based on the move-structure analysis of the regulation-text corpus, the job application is structured in eight functional steps: 1) FORMALITIES, 2) JOB TITLE, 3) EMPLOYER REFERENCE, 4) FACTS, 5) SELF-EVALUATION, 6) ASPIRATION, 7) ENDING and 8) SUPPLEMENTS. These steps typically occur in the order presented above. Based on an analysis of the regulation-text and job-application corpora, EMPLOYER REFERENCE and FACTS are compulsory steps, whereas SELF-EVALUATION, ASPIRATION and ENDING are highly common. The deictic and metatextual steps (FORMALITIES, JOB TITLE and SUPPLEMENTS) appear to be optional.

The form of the job application is highly influenced by the genres of the letter and the email. The job application can also mix with other genres. Exceptional kinds of job-application hybrids signal either the renewal or the uncontrollability of the genre. The job application has promotional goals, but promotional discourse is more present in regulation texts than in job applications themselves.

Finnish language research has not examined job applications before. This and other job-application genres offer several themes for further research, which could, for instance, focus on specific fields or age groups or examine the application process as a genre chain.

Työhakemus tekstilajina

Artikkeli tarkastelee työhakemuksia tekstilajin käsitteen kautta. Tavoitteena on selvittää, miten työhakemus kielellisesti rakentuu, millaisia funktionaalisia osia siihen kuuluu ja mitkä ovat työhakemuksen tekstilajin vähimmäisehdot. Artikkelissa tarkastellaan myös muita työhakemuksessa läsnä olevia tekstilajeja ja lajien vuorovaikutteisuutta.

Tutkimuksen aineisto on kaksiosainen. Säätelaineisto sisältää kuusi julkaistua työnhakuopasta, kolme verkosta poimittua työhakemusmallia sekä kaksi asiantuntija-haastattelua. Hakemusaineisto koostuu 30 työhakemuksesta, jotka ovat 20 eri henkilön kirjoittamia.

Tekstilajin määritelmässä painotetaan Swalesin tapaan viestinnällistä päämäärää. Lisäksi keskiössä ovat prototyypisyys ja tekstilajin sosiaalis-dynaaminen luonne. Artikkelin analysoi työhakemusten rakennetta Swalesin vaiheanalyysin keinoin hyödyntäen myös Hasanin ajatuksia genren rakennepotentiaalista. Rakenteen lisäksi tutkimuksen näkökulma laajenee myös tekstilajien välisiin suhteisiin, jolloin tarkastelussa on työhakemuksen intertekstuaalisuus, työhakemushybridit sekä työhakemus osana promotionaalista genreyhdyskuntaa.

Säätelaineiston rakenneanalyysin perusteella työhakemus rakentuu seuraavista funktionaalisista vaiheista: 1) MUODOLLISUUDET, 2) TEHTÄVÄNIMIKE, 3) TYÖNANTAJAVIIHTAUS, 4) FAKTAT, 5) ITSEARVIO, 6) TOIVE, 7) LOPETUS ja 8) LIITTEET. Vaiheet esiintyvät tavallisesti edellä mainitussa järjestyksessä. Säätelaineiston ja hakemusaineiston analyysin perusteella työhakemuksen pakollisia vaiheita ovat TYÖNANTAJAVIIHTAUS ja FAKTAT sekä erittäin yleisiä ITSEARVIO, TOIVE ja LOPETUS. Deiktiset ja meta-tekstuaaliset vaiheet MUODOLLISUUDET, TEHTÄVÄNIMIKE ja LIITTEET jäävät vaihtoehtoisiksi elementeiksi.

Työhakemuksen olomuotoon vaikuttavat vahvasti kirjeen ja sähköpostiviestin tekstilajit. Työhakemus voi myös sekoittua muihin tekstilajeihin, kuten PowerPointesitykseen tai lehtiartikkelin genreen. Tällaiset erikoisemmat työhakemushybridit kertovat joko genren uudistamisesta tai hallitsemattomuudesta. Työhakemuksella on promotionaaliset tavoitteet, mutta markkinoiva diskurssi on enemmän läsnä työhakemusten sääteläteksteissä kuin varsinaisissa työhakemuksissa.

Fennistiikassa ei ole aiemmin tutkittu työhakemuksia. Nämä ja muut työnhaun tekstilajit tarjoavatkin lingvisteille monia jatkotutkimusaiheita, esimerkiksi tiettyjen alojen tai ikäryhmien työhakemusten erityispiirteet tai työnhakuprosessin tarkastelu genreketjuna.

Kirjoittajan yhteystiedot (address):
etunimi.sukunimi@helsinki.fi